

**ČASOPIS
MAČICY SERBSKEJE
1936**

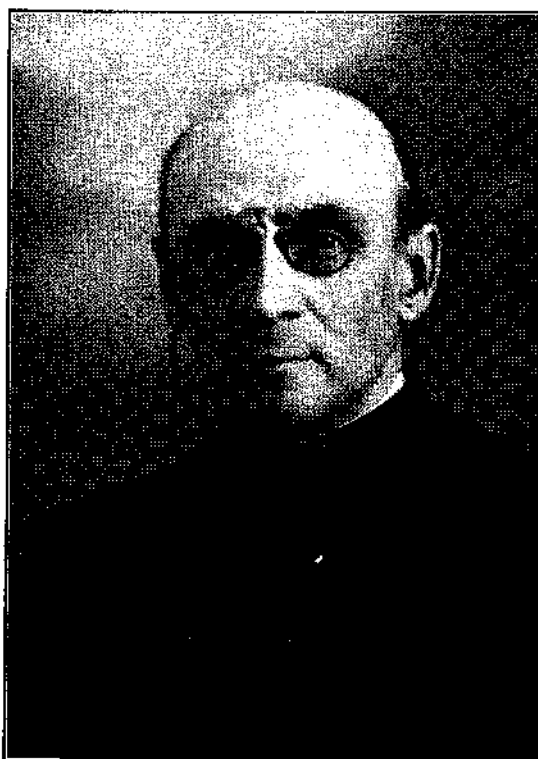

Redaktor:
prof. Ota Wićaz
studijowy direktor w Stollberku

Lětník LXXXIX
(Cyłeho rjada čísto 168)

W Budyšinje

Z nakładom Maćicy Serbskeje
1936

† Duchowny rada Jakub Šewčik
w Khrósćicach.

Nekrolog CXVII.

Duchowny rada a farář Jakub Šewčík.

* 6. póżnjeńca 1867 w Baćonju,

† 3. žnjeńca 1935 w Khrósćicach.

Jakub Šewčík narodži so 6. póżnjeńca 1867 w Baćonju jako pjate dźećo bohabožazneju serbskeju staršeju. Praji so, zo staj staršej našeho wótčina sobu přeni nastork k twarijenju Baćońskeje cyrkwy daloj. Jakub khodžeše najprjedy do Čornce do šule a po zwučenyj wasnjnu přińdže potom na tachantsku šulu a na katolski wučerski seminara do Budyšina. Lěta 1882 zastupi do serbskeho seminara w Praze a wukhodžiwši němski statny gymnasij na Małej Stronie, studowaše na Pražskej němskej universiće bohosłowstwo. 8. hodownika 1892 dosta w Budyskej wulkej cyrkwi přez biskopa Ludwika Walda měšnišku swjećiznu. Dwaj dnjej pozdžišo swjećeše přimien přenju w Baćońskej noweje cyrkwi. Lěta 1893 běše najprjedy z katechetu na tachantskej šuli w Budyšinje, doniž so hišće sausne lěto jako expositus při noweje katolskej cyrkwi w Lubiju njepristaji. Tu zwosta dvě lěće. Kipreje strowoty dla přesydlil so lěta 1895 do Worklec, zo by lóžšu službu hrodneho kaplana zastarał a zdomom so wustrowil. W lětach 1896 hač 1908 běše z tachantskim předarjom w Budyšinje. Wot lěta 1908 hač 1922 zastaraše jako farář wulku a wobšěrnú wosadu swjateho Jana Nepomuckeho w Kamjenicy. 1. meje 1922 wróci so do Serbow a běše dlěje hač 11 lět z pastyrjom Khrósćičanskeje wosady. Potom je w Khrósćicach runje dvě lěće a dwaj dnjej na wotpočinku byl a wumře tu 3. žnjeńca 1935.

To su skrótka zwonkowne data jeho žiwjenja. Stóž je njebočičkeho znať, wě, zo běše Jakub Šewčík cyle swojorazny čłowjek, ale zdomom tak wjelestronski a wobratny, zo njeje lohko, jeho žiwjeński wobraz dokładnje rozebrať a sprawnje posudzić. Duchowni hobry — a Jakub Šewčík běše wěsće jedyn — měwaja wosebitosće, kotraž njedoslědzimy.

Šewčíkowe žiwjenje dźěli so we swojim duchownym nutřkownym wobsahu do třoch wotrězkow. Su to z přenja

Za Jakubom Šewčikom.

Ja njewěrju, zo mortwy sy,
ja wěm, a wěrju, zo sy wěčny Ty,
a njewumrěš a njezhinješ,
a z pomjatka so serbskoh' njezminješ.

Ty wjetši bě, hač druzy wokoł' Tebje,
wo hłowu dlěši,
wot Boha póslany — Će króna debi —
přez Božu hnadu ćežši,
kaž kral naš sy,
naš wjednik, Mójzes Ty.

Twoje mjeno do wutrowow zapisane
žiwe w žiwym ludže zawostanje.
Pomnik Twój we sebi nosy
kóždy Serb,
njech w črijach khodži abo bosa
wón njech serp
njech pjero wjedže,
njech wón wučí abo předže.

Horcy džak nětk za wšu lubosć Tebi —
Wobraz Twój njech kóždu serbsku dušu debi.

J ó z e f N o w a k.

jeho studentske lěta, z druhu młodostne zastojske lěta, kiž sahaja hač do 1908, a skónčnje žiwjeiška wyšina wot tohole časa.

Hdyž běše Jakub Šewčik lěta 1882 do Prahi přišol, běše wón tak rjec we swojim elemencie. Doma běše wot nana a maćerje herbował krute nabožne a cyrkwine zmyslenje a njenakažemu serbsku słowjansku wutrobu. Krasne Božo domy a słowjanski duch, kotrež jeho w Prazy wobdawachu, polčkowachu pola žiweho a wobdarjeneho hólčeca, kajkiž Šewčik hě, zmyslenosć, kotruž běše solidny staršiski dom jemu zašćěpil. Jenož tak móžemy sej někak wujasnić njewšědnú dušinu zralosć, kotruž běše Šewčik hižo jako 16lětny gymnasiasta dočpěl, hdyž ze swojim přěním basniskim wutrom, „Prašenje“ pomjenowanym, serbsku zjawnosć překhwapi:

Ach, što mi tyši wutrobu,
Što je, štož mje tak boli,
Zo njemžu tajić zrudobu,
Sym doma abo w poli?

Što dopomnješ mje, myslička,
Na moju domowinu? —
Što šepa mi kaž smjertnička,
Zo Serbja přeco himu?

Što je, štož Serbej swěrnemu
Ból hórku do wšoh' měri?
Što je, zo ludej serbskemu
So horjo wšudže šćeri?

To sy ty, syno njeswěrnny,
Hač rnuje serbski rěkaš;
Ty wotrodźenco njekhmany,
Kiž bratram swojim čekaš!

Ty zapěwaš džě swoju mać,
Kiž je će porodźila.
Tu haniš ty a njechaš znać,
Što je so wurudźila. —

Ow! njedaj plakać maćeri,
Kiž tebje kublowała;
A ruče wróć so zaso k ni,
Zo by će wobjimala!

Hdyž so w juliju 1885 „Lužiski Serb“, časopis za serbski lud a studentow, jako samostatna příloha „Serbskich Nowin“ wot Miklawša Žura založi, wěnowaše Jakub

Šewčik přenjemu číslu dlěšu basců. Wuzběhuju z njeje jenož tole:

Zahorjej mi Serbow drohich,
Zapal wšitkim wutroby,
Zwjesel, troštuj, posylí wbohich,
Kotrychž tyša zrudoby:
Ze zas' Serbstwo lubuja,
Serbstwu rad so wopruja.

W tym samsnym číslu hódnoscuje w basni „Na Łužicu“ čiste a woporniwe džělo studentow za wotucau Łužicu:

„Swěće, tuž sluchaj a slyš! Hlej, Łužica w kěwje tu stoji;
Horda na mlódzencow je: nadžija jeje džěn su.
Pčołkam wšak runaja so, kiž šwórčo a bórčo a zynčo
Z kołčow hlej wulětuja poklady přinošować.
Halžežkuli mjeda přec' maju, jón donjesu do kołča wšitkóa,
Jěd pak a nječistota mjez nimi njenadenědžeš. —

18lětny student Šewčik naložuje wšu prócu, zo bychu so serbske swjedženje radžile a luděj so spodobaše. Hłownej studentskej skhadžowaney w Njeswačidle 1885 dari basců „Příkhaď studentow“, kotraž měješe so k postrowjenju studentow spěwać po hłosu „Pod Łazom rjana wjeska je“. Ničo Šewčika tak njemjerzase a njeholeše kaž wědomjo, zo běchu studentske skhadžowanki časćišo někajki wostudly wotklep bjez kóždeje přenjotneje wosebitosće.

Hdyž bu 30. žnjeńca 1885 w Kukowje Tecelinowy pomnik wotkryty, wěnowaše Šewčik swjatočnosći swjedžeński spěw, kotryž Khrósćíčanska „Jednota“ přednjese: „Trać budže Serbstwo!“ Tam praji w druhej štučcy:

Trać dyrbi Serbstwo, zawostać,
A jeho móć přec' přiběrać,
Dónž budže wědžeć česćići
Sej mužow, a jich khwalići,
Kiž swoje cyte žiwjenje,
Wot naroda hać do smjerće,
nož za swój lud su džělali
A za njón Bohu spěwali.

Jako 19lětny student pisaše Šewčik žadosćiwje a zahoriće za twar noweho Serbskeho Domu. Za jene lěto nahromadži w kludej Pražskej Serbowcy 58 hriwnow za nowy Maćičny Dom.

Hižo jako student je Šewčik stajnje zastupował zasadu, za su wšitcy Serbja, hornjo- a delnjolužiscey, ewangel-

scy a katolscy, cyrk a zo maja byc přezjene w křesćijan-skej lubosći. Tejle zasadže je wón w cyłym žiwjenju swěrny wostal. We „Lužicy“ z lěta 1889 namakamy dlěši zraly nastawk ze Sewčikoweho pjera: „Wostańmy, štož škodźi, čini, štož so hodźi!“ Sewčika boleše zwada mjez studentami. Jeni bčchu skhadžowanku cheyli mčc w Njeswačidle, druzy we Wjelećinje. Tu šwika raznje tež prózdne zabawy, při kotrychž studenća drohotny młodostny čas přecinjachu, zlalowajcy so džěla za wobli narod, tu plaka nad spadowanjom skhadžowankow. Jara přihótnje pokazuje na počinki a přikładnosć pólskich studentow.

Zo su so najrjeńše wuplody „Kwětkow“, literarnych džělow Pražskeje Serbowki, w štyrjoch zešiwkach při polstalětnym jubileju Serbowki zjednočile, je skutk bratrow Jakuba a Michała Sewčika. Tež za pjenježne dorjadowanje jubilejnych spisow mamy so Jakubej Sewčikej džakować. Štwórty zwjazk, stawizny Serbowki, kónča ze zlotymi słowami: „O Serbowka kěj! Kěj hač do najdalšich časow! Wšěch synow, kotrychž serbska zemja z dowěru na twuju wučbu sće, ji wrócej jako wótcincow! O Serbowka, kěj!“

Tule čoplu lubosć k serbskemu studentstwu je Sewčik wobkhował hač do smjerće. We swojim wotpočinku na starej šuli w Khrósćicach zwjeseli so stajnje a wonłodžeše, hdyž jeho studenća wopytachu, a hdyž pola nich něšto serbskeho wědomja a dobreje wole za narodne džělo namaka. Tu jewješe so Sewčikowa wjelestronskosć, kiž běše hewak powšitkownje jara stróžbny a w posulžowanju kruty. Jeho wutroba běše tak bohata, zo běše brunna a pinkawa zlobom, měješe w šě truny. 18. nazymnika 1885 zomř studentej Sewčikej lubowana mać, Hańža rodžena Koklic z Baćonja, hakle 58 lět stara. W basni „Maćeřyna smjerć“ spóznawamy jeho čućiwn wutrobu, hdyž tam praji:

Tež ty mje wopušćila,
Najlubša maćerka? --
Haj z hlóčkju njejsy wila,
Hdyž přindže žnějeřka.
Ty sčěrpnje, jako jehnjo
So Bohu podćisny
A swoje hórke brěmjo
Na mary wotćisny.

Ach, podarmo nětk pyta
Če wóčko pospochi,

Kiž dostala sy myta
 Za swěta poroki;
 Hdžež sydała sy něhdy,
 Hdžež ručcy stykujo
 Mi zizěli přenje wědy:
 Tam žedžu sylzujō. —

O wotpočuj we měrje
 Pod hórku sylzniweje, —
 Traš wusnu ja we wěrje
 Tež bórzy. w froštniweje.
 Hdžž potom wohladamoj
 So něhdy w krasnosći:
 So zaso wokošamoj
 We wěrnej lubosći.

Tale ćopła wutroba hiješe tež za bratrow studentow a wjazaše Šewčika z nimi. Tuž bjez džiwa a zrozumniwe, zo lěta 1925 jubilejna Khrósćičanska hlowna skhadžowan-ka Šewčika za protektora serbskeje studowaceje młodžiny pomjenowa. Nimo wótčınca Arnošta Muki drje dotal njeběše serbskeho studenty, kiž by Jakuba Šewčika přetrjechił na dušinej khmanosći a woporniweje džělawosći. Hdžž so kónceej studijow bližeše, wotpołožī ze swojej basnju tak rjee zjawny swjatočny slub, zo budže swojemu ludej za cyle žiwjenje njepowalnje swěrnny.

Ja syn Serb, to kóždom' praju,
 Njech mje khwali, hani.
 Redženy sym w serbskim kraju,
 Hdžež su ludžo khmani!

Serbsey čujn w swojej duši,
 Serbsey myslī hlōwa:
 Zadyń wětr mje njepohuši,
 Holk mje njepřewoła!

Kóžda žilka serbsey hije,
 Kóždy stawěk je serbski:
 Dóříž so morjo njewulije,
 Wostanu ja serbski!

Z tysac stron njech na mnje šwóřča
 Njepřecelow šipy,
 Zradey njech, štož chceđza, bórča:
 Njepušću so lipy!

Přečel mój njech so mi směje,
 Wotrodzene njech klije,
 Zawistuik njech česć mi drěje,
 Njech mje krjudža zniije:

Serb sym swěrnny hač do rowa
 -- Slyš mje Bóh samlutki! --
 Serbska wutroba b'dže, hlowa,
 Mysle, słowa, skutki!

A woprawdže: jeho wutroba, hlowa, mysle, słowa a skutki běchu serbske hač do smjerće.

Šewčikowa pilnosć jewješe so dale, hdyž jako mlody muž 1892 stupi do duchowneho zastojnstwa. Jako hrodowski kaplan wo Worklecach darí katolskej mlodžinje modleřsku knižku „Křesćanska mladosć“. Dokelž je knižka rozpredata, jo so Šewčik něšto časa do smjerće z wješim pjenjzom postaral, zo by so druhí wudawk knižki pjenježnje zmóžnił. -- Hižo w Prazy běše Šewčik w cyrkwi „Maria de Victoria“, kotraž pódla Malostranskeho gymnasia na Karmelitskej hasy steji, hnadownu postawu Pražskeho Jězudžěćatka česćował. Tomule česćowanju je Šewčik nowy a móeny nastork w katolskich Serbach dał, hdyž tohorunja wo Worklecach wo wubjernej serbskej řeči ze 14 wobrazkami modleřsku knižku „Hnadowne Pražske Jězudžěćatko“ wuda. Předślowo skónča z hnujacym přěćom, kotrež nam Šewčikowu nadobnu powahu wotkrywa: „Tuž dha džij, moja knižka, do lubych Serbow! Khodž dom wot domu. A hdžežkuliž zrudneho abo khoreho nadeńdžeš, zašćěp jemu njechabłacu dowěru ke Pražskemu Jězulatkej do wutroby. Potom sym wěsty zo budžeš rozsywać měř a pokoj strowotu a lubosć, zbožo a žohnowanje po našich statokach a honach. -- Ty pak, hnadowne Jězudžěćatko, žohnuj mje, jeli sym z něčim přiepěl k twojej slawje -- a k spomoženju dušow; a wobradž mi a všěm, kotřiž tutu knižku z pobožnosću wužiwaja, něhdy wěčny raj!“

Lědna běše so Šewčik wo Worklecach ćělnje někak zhrabal, přewza jako tachantski předar w Budyšinje redakciju politiskeho rozhladu w „Katolskim Posole“. Wukonješe to cyle w službje za cyrkej a narod. Časěšo zapřimny kruće, ale stajnje ze zralej rozhladnivosću do politiskich wólbow. Při tym džywaše njebojaznje a njesebičnje jeničcy na spomoženje křesćanskeje wěry a cyleho serbskeho naroda. Hdyž sebi ze strowym instinktom wot žanjeje politiskeje strony wjele dobrego njeľubješe -- kaž to

zwjetša běše — potom rozsudži so z jasnej wolu za to nuzne zle, kotrež běše najsnadniše. Lěta 1899 złoži Šewčik tele zastojnstwo při „Posole“. Mózemy to derje rozumić, hdyž pomyslmy, zo měješo Šewčik, kaž sam při swojim wotkhadže z Budyšina 25. jutrownika 1908 w „Katolskim Posole“ pisa, tele pódlansko zastojnstwa: „Sym dušowpastyr w wustawje jatych, mam tuž kóždžičku njedzela dwójey přédować, přédować tež kóždy swjaty dzeń a kóždu druhu sobotu katechesu atd.; sym sekretar Maćicy Serbskeje; kustos serbskeho muzeja; centralny prezes wšěch sakskich towarstwow katolskich rjemjeslnikow; zarjadnik a předsyda towaršownje; direktor towaršneje nalutowarnje; předsyda khorobneje pokladnje swj. Józefa; tolnačnik z pólsčiny, čěsčiny a serbsčiny na sudnistwach a radnicy; direktor lokalneho towarstwa swjateho Bonifaca; dohladowar 21 tachantskich a khudyeh hólcow.“

Lěta 1906 hu Šewčik, štož so hižo dawno powšitkownje přeješe, z hłownym redaktorom „Katolskeho Posola“. Cyle tajki běše Šewčik, kajkiž so čitarjam w zawodnym nastawku 14. julija 1906 předstaja: „ . . . W Božim mjenje! Haj, sym přeswědčeny, zo je Boža wola mi „Katolski Posol“ přepodala, a jej so w pokornosći klonju. Slabe drje su moje mocy, z druhim džělom k tomu hišće dosć a nadosć napinane. Ale slabe rad sebi wuzwoluje Wjeršny k swojim skutkam. Jeho móć a jeho swětlo ze mnu budže. To sym přeswědčeny, hdyž čen wo to prosyć wšědnje. — Ale tež ty, luby čitarjo, dyrbiš ze mnu prosyć, ze mnu zdychnyć: w Božim mjenje! Ty tež maš po woli Božej lubować swój „Posol“, kotryž služi woběmaj. Maš čitać jón a rozšěrjeć a za njón, je-li móžno čí, tež pisać. To lubosć k wěrje, k narodej sebi žada; to wola Boža je a twoja winowatosć.“

Hižo w třecim čisle, dvě njedzeli pozdžišo, rozlužuje a škitá Šewčik bóžske prawo, kotrež mamy na maćernu rěč. Tam praji, hdyž je pokazal na swjatkowny džiw rěčow při wuliwanju Swjateho Duchu, mjez druhim: „Jasnje je z toho widjeć, zo ma po Božej woli so wšitka nabožina, wučba a modlitwa w šuli, w cyrkwi přédowanje, pačeř, rozpominanje a kěrluš, a doma wšitka pobožnosć so wšudžom a za wšěch stać w maćernej rěči. Štóž by tohodla cheył Serbam němski přédować, němski so modlić ze serbskimi džěćimi w šuli, město serbskich pačeřacych knihi Serbam němske do rukow dawać, štóž cheył wot Serbow sebi žadać, zo němske zanošuja kěrlušo

w serbskich cyrkwjach, w cyrkwjach, kotrež su Serbja sebi natwarili ze svojich pjenjcz, štož by němski chcył nabožinu wučić serbske džěci a po němsku jich přihotowac k dostaću swjatyh sakramentow, tón by hrěšil přećiwo woli Božej. Po woli Božej smy Serbja a Boža wola tež je, zo serbscy jemu služiny, zo smy Serbja w nabožnym a tež w zjawnym žiwjenju. Narodnosć, to je po swjatej wěrje najdróžše wot Boha nam date kubło. Před Bohom změjmy so zamolwjeć, hač a kak smy sebi je wažili, kak smy z našej narodnosću nuknicowali. Nic jenož tón bywa khlostany, kotryž kradnje, ale tež tón, kotryž změrom přihladuje. Tak sebi zasluža tež wšitcy ei porok a khlostanje, kotriž widža a zuěrom přihladuja, kak so serbsčina z mocu potlěcuje, kak so tu a tam džěci a dorosćeni přeněncuja. Či přede wšěm, kotriž su ze swojim zastojnstwom k tomu powołani, stražowac swój lud a jeho prawa, duchowni, wučerjo, šulske předstejićerstwa a předsydstwa našich towarstwow, maja wšudžom a stajnje swjatu winowatosć, škitac a hujic serbsku narodnosć, nje-dziwajo na to, hač so to komu lubi abo nie. Wola Boža jich k tomu namolwja. Wola Boža! to naše heslo je, to ta jasna hwězda, kotraž nam swěći! Po woli Božej budžemy njewustawajey dželać za časne a wěčne zbožo serbskeho luda.“

Sewčik běše rodženy publicista a stajuje přima cyle aktuelnje do wšědneho žiwjenja. Njebojaznje škita w „Katolskim Posole“ njewjescínsku a družcu drastu, poruča jimawje serbske knihy, wosebje kemšerske a spěchuje založenje Baćońskeje a Zdžěrjanskeje fary. Jasnje widži dawno do časa, što k dalšemu žiwjenju nuznje trjebamy. Zmužico se wobara, hdyž Budyska měšćanska rada so zapowě, towarstwo swjateju Cyrila a Metoda do registra zapisać. Wójuje přećiwo sedmemu paragrafej towarstwoweho zakonja, kiž běše ze strachom za wužiwanje serbskeje rěče w zjawnosći. Zamoženje towarstwa swjateju Cyrila a Metoda zesylni za přenje lěto jeho redaktorstwa wot 591 hriwnow na 3700 hriwnow. Směny prajić: Sewčikowa doba sluša k najplódněšim a k najwužitněšim w stawiznach „Katolskeho Posola“, kiž hižo tehdom wukhadžeše skoro 50 lět.

Sewčikowy wjedniski a organisatoriski talent pohnu 1. meje 1908 biskopa Schäfera, zo jeho pósła za fararju hobrskeje wosady swjateho Jana w Kamjenicy. Hač-

runjež běše sprawnje džakowuy za tule dowěru a hačrunjež, kaž sam praji, rad tam džěše, dokelž bě tam za wjele čěskich a pólskich džělaćerjow nuznje trěbny, bu jemu džělenje wot serbskeje domizny nimo měry čězke. Hdyž 25. jutrownika 1908 božemje zawdawa we swojim lubowanym „Posole“, wupraja to takle: „Tak styskno je džensa mojej wutrobje. Dyrbi džěn so džělic wot serbskeho naroda, z kotrehož ma krej a žiwjenje, dyrbi so džělic wot „Katolskeho Posola“, w kotrymž a z kotrymž je wosebje w poslednim času swoju lubosć k narodej a wěrje wuliwala po wšěch našich lubych wjeskach a domach. Rěč nima slowow dosć, zo by mohła wopisać tule jěru bolosć wutroby!“

Wulkej Kamjeničanskej wosadze, kotraž bě so našemu wótčincej dowěriła, běše Sewčik 14 lět dolho z pobožnym a wobhladnym fararjom. Wšě nadžije kotrež bě biskop Schäfer na njeho stajał, buchu dopjelnjene. Jeho skutki tu rěča. Sewčikej ma so džakować, zo so hižo lěta 1909 Šěrym sotram dom na Wječornej drózy za khorownju kupi, hdžež hišće džensa skutkuja. Lěta 1914 založi faraš Sewčik w tutym wulkim džělaćěrskim měsće džěsćownju, kotraž bě tam hižo prjedy byla, ale zaso zašla. 1913 buchu we hłownej farskej cyrkwi nowe spowědne stoly a nowe pišćełe stajane. 1916 založi Sewčik w Kamjenicy Caritas-zwjazk, zarjadnistwo za skutki křesćanskeje lubosće, kajkehož tehdom w Sakskej z cyla hišće njeběše. 1919 běše w Kamjenicy dwajtydžeński misijon, přeni w cylej Sakskej za čłowjeske pounjeće. Wuplody tohole misijona su Kamjeničanske mužske japoštolstwo a Marijanska kongregacija maćerjow. 1920 kupi faraš Sewčik w južnej Kamjenicy na Erfenschlagskej drózy khěžu, w kotrejž zaměstni nowu třěću faru z kapalu za Bože služby, katolsku šulu a džěsćownju za tónle džěl města. Zwonka Kamjenicy kupi Sewčik w Limbachu khěžu, kotraž hišće džensa nowu faru a kapalu za Bože služby hospoduje. W Flöha maja z jeho pomocu ležownosć za wosadnu towarstwownju. Na pjeóch městnach je faraš Sewčik nabožěnsku wučbu za rozpjeršene katolske džěci Kamjeničanskeje diaspory založil. Wot lěta 1913 hač k swojemu wotkhadej pisaše a wudawaše Sewčik powučace farske nowiny za swoju wosadu. Tež pola druhowěriwych steješe w njewobmjezowanej čěsćownosći. Zo tam na serbsku domiznu často myśleše, njetrjeba so wosebje prajić. Často je do „Posola“ dopisował, běše ze serbskim žiwje-

njom w stajnym zwisku a radlubje je wšelakoru radu podawał do Serbow.

1. meje lěta 1922 wróci so Šewčik do Serbow a přewza wulku Khrósćićansku wosadu. A hižo bórzy, hdyž běše po 14 lětach tu zaso na serbskej zemi, dari nam po přestawcy, kotraž běše w jeho basnjenju 30 lět trala, najrjeńši wuplód swojeho basniškeho talenta, epos „Khrósćićanske zwony“. Knjez profesor Ota Wićaz w Stollbergu, kiž je z mištrskim znajerjom wosebje našeje serbskeje a zcyła wšeje swětneje literatury, praji wo „Łužicy“ z lěta 1927 při skladnosći Šewčikowych šěsćdzesacínow wo tutej krasnej basni: „Štož kóždy zwón připowěda, kak prosy a pomina, kak spěwa a so modli, to je basnik slyšal a nam zdžělil, Wšitko, štož naš serbski lud počězuje a pozběhuje, tuži a wozbožnje, wšitko so wupraji z mjedžanym hortom zwonow, a basnik to stolmačuje . . . Dostawamy přez basnika krasny wobraz cyłego serbskeho žiwjenja.“ — Epos je wuplód Šewčikoweje njewustawaceje dušepastyrskeje džělawosće, kotraž so — runje kaž w Kamjenicy — tak tež w Khrósćićach horješe za Božu česć a za pychu Božeho donu a za spomoženje njesmjertnych dušow, kotrež běchu jemu dowěrjene. Lědma běše faraf Šewčik lěto w Khrósćićach, kupi wón, wotstroniwši worelowe zwony, kotrež z wójskich časow na wěži wisachu, štyrj nowe wulke mjedžane zwony. K woswjećenju nowych zwonow basnješe Šewčik epos zwonow. Wosada dyrbjěše wědžer, što ji zwony su. W pražniku 1924 běše w Khrósćićach přeni džesaćnjowski misijón a w hodowniku 1925 wobnowjenje tohole misijóna. W hodowniku 1926 běchu exercicije za žónske a maćerje, a jako žohnowany wuplód tutych exercicijow wo wulkim rózku 1927 založenje Marijanskeje kongregacije maćerjow, přenjeje w cyłym Mišnanskim biskopstwje. Teke cyrkwine zjednoćenstwo maćerjow ma džensa přez 200 sobustawow. Cyrkwine wěže běchu znowa barbjene a cyrkwina třěcha bu dokładnje wuporjedžana. Šewčik wobnowi krasne wunělske stacijony na kěrehowje, natwari rjanu kapalku Maćerje Božej a připrawi cyrkwine tepjenje.

Polu mža, kaž Šewčik bě, njewolmjezowaše so skutkownosć na Khrósćićansku wosadu. Přińdu něhdy časy, kiž wotkryja, kak je wón kruće, zasadnje a njepowalnje wažne serbske prawa, wosebje tež serbsku faru při cyrkwi Našeje Lubeje. Knjenje w Budyšinje, njehladajo swo-

jeje wosoby, zastupował. Bórzy běše z njewotprějonnym wjednikom cyłego serbskeho ludu, kotrehož přezjenosć wobnowješe a krućeše w Domowinje. Prěni Radwoński zlět je z jeho skutkom. Dowěra serbscy zmyslenych Khrósćićanskich wjesnjancow powoła jeho do gmejnскеje rady a dale do šulskeho wubjerka. Ale je tu njeluboznosćow a njezdaka dosć nazhonil. Je tež ze Šewčikowej zaslužbu, zo hu 1929 serbski zapósłane, bur Jakob Špitank ze Zejje, do sakskeho sejma z pomocu noweje strony, „sakskeho wjesneho luda“, wuzwoleny.

Ze Šewčikoweje lubosće k serbskej zemi wurosće tež jeho njewšědna přikhlilosć k burstwu. Tež w tymle nastupanju běše wón w Khrósćićach prawy muž na prawym městnje. Z cylej wutrobu wěnowaše so wobstaranju a wunošnemu wobdźělanju farskeho kubla, kotrež ma Khrósćićanski faraŕ sam wjesć. We woběrnej knize „Wěda praktiskeho ratarja“, kotruž je mi přewostajil, je jara wjele widžomnych slědow, kak pilnje je wšě ratařske prašenja studował a potom tež ze swojim wšostronskim duchóm mudrje na skutki stajil. Khrósćićansej ratarjo slyšachu rad na jeho słowa, nic jenož, hdyž z klětki předowaše, ale runje tak, hdyž na burskich zhromadźiznach — kaž něbdy njeboh Njebjelčanski faraŕ Kubaš — wo hospodařtwje a ratařskich wěcach jich powučěše.

Šewčikowa wosoba so njepomjeńšuje, hdyž so praji, zo měješe tež wosebitosće, kotrež so tak a hinak posudžowachu a wukładowachu. Wěsto je, zo so z nim tehdom najlěpje džělaše, hdyž měješe wón wjednistwo. So podwolić, jemu njeležeše. Jeho přećiwnicy wužiwachu rady drobnotki, zo bychu jeho přimać mohli. Zmylki wón přida, ale we wěcy nič njepřizwoli. Wšě napřećiwjenja njezamóžachu na jeho měnjenju nič přeměnić. Wěsto tež je, zo so z nim najlěpje jednaše, hdyž so jemu napřećiw njerečeše.

Kužol, z kotrehož je Šewčik mocy čerpal k swojej njespróniwej džělawosći, je była jeho kruta nabožna wěra, kiž korjenješe we hłubokej pobožnosći. Kóždy dzeń přebywaše čišo so modlo w Božim domu a wšěduje modleše so růžowe. We swojej skoro třilětnej čěžkej khorosći běše nimu měry sčérpny a přeco do Božeje wole podaty. „Kaž Bóh chce“ — to běše jeho stajne słowo, hdyž jeho holosće kruće přimachu a na smjerć dopominachu. Běch při nim, hdyž wudycha a začuwach bolostnje: wulki duch zemju

wopušća a wutroba zastawa, kiž je serbski lud a kraj nje-
wšédnje lubowala. Z jeho rowa wudobywa so dowěra: hdyž
po jeho přikładze ze swojimi mocami džělamy za serbsku
wótčinu a hdyž lubujemy serbski lud a kraj, potom smě-
ny z jeho słowami prajié: „Trać budže naše Serbowstwo!“

Podał farář Jan Wjeńka.

Pólskí přeložk serbskeje pěsnje z lěta 1779.

Podal O. W.

W stawiznach našeje literatury jedna so wo prašenje: kak je naš lud po lětstotkach wotročěstwa zaso nabył swójeho narodneho a słowjanskeho wědomja. — Sym hižo wospjet dopokazał, kak je so to stało w polnej měrje započatk zaúdzěneho lětstotka w času mócného romantiskeho hibanja, kotraž so wupřesćeraše přez cyłu Europu a wosebje tež přez jejne rańše krajiny. Tehdy předuć so tak tje naše ludnostne wědomjo, -- runje tak kaž w Němskej, w Pólskej a Čěskej! — Cyła romantika wšak naposlez z ničim druhim njeje, hač ze stawanjom ludnosće! Z tym je hižo wuprajene, zo tu ludnosć přeco hižo běše; jenož zo so khowaše w njewědomym! Ale kaž w přirodze plaći zakon: natura non facit saltum, tak tež žadny duchowny přelam so njestawa nahle, jenož po času njespěšneho skhadženja a rosćenja, deniž njezaswita džen kćenja. — Započatki cyłje europskeje romantiki leža hižo wo dosć lětdžesatkow přjedy, — pola nas we Łužicy znajmjenša w barokowej době zo swojim powyšěnjem žiwjeńskeho čuća, kiž so zlewjěše w nabožnym a rozswětlerskim hibanju. — Naši Šerachoj, Frenelojo běchu barokowi šłowjekojo kaž bratřa Mikławš Zinzendorf a Jan Arnd, kotrehož Paradizowa zalrodka a Štwore knihi wo wěrnym křesćijanstwje běštej přez sto lět z najlubšimaj natwarjacymaj knihomaj wšitkich ewangelskich Serbow. — Z dopokazom za to, kaž so hižo tehdy w serbskej młodžinje hibaše narodne wědomjo, je studentska pěseń z lěta 1779.

Hižo Korla August Jené sebi spěw khwaleše a měješe wotpohlad jón wudać. -- We 18. lětstotku běše wašnje, zo studentam, kiž běchu destudowali a Lipsk wopušćichu, jich tu wostajicy towaršoj wotsaleńsku pěseń wěnowachu. Daclu ju za swoje pjenjezy rjenje čišćeć, štož wězo njeběše tunjo.

Tuta pěseń -- štyri strony w folio na wubjernej papjerje -- je wosebje wuhotowana, dokelž njese na čole siluonetu počesćowaného towarša! -- Tuž móžemy sebi jeho -- Jana Bjedricha M i ě k u derje předstajeć. -- Mjěka hěšo Lipsčanske serbske towarstwo, kotraž hižo něšto lět drěmaše, na namolwjenje Ketličanskeho fararja

Brahca zbudził a znova zarjadował. To běše so na jeho bydlenju 18. julijsa 1778 stało, hdžež běše wšitkich jemu w Lipsku znatych serbskich studowacych zwolał. — Patronatstwo towařstwa poskiči so profesorej dřej Janej Bjedrichej Burserej, rodzenemu z Kamjencea, kiž to rady přiwrza a so wo towařstwo wjelo lět dolho ze wšej swěru staraše. — Za staršeho towařstwa wuzwoli so Hamdrij Ruška z Budyšina, za podstaršeho pak Mička. — Wo Mičcecy wšak jenož malo wěmy. Wón běše so narodził wot burskeju staršeju w Kupoji pola Khukša w léce 1757. — Njeje nam znate, kak je so jemu jako robočanskemu hólcceju znóžnilo studować. — Po swojich studijach skulko-waše 1779 jako farař w Jězorce pola Nizkeje, 1782 w Rych-waldže, 1797 w Peršicach najprjedy jako substitut, wot 1799 sem jako farař. Tu wumarě 1825. Z jeho naslědnikom — bu jeho syn Bjedrich Wylem Mička, muž wobšěrnych wědomostnych zajimow, spěchowar młodeho Zejlerja a del-njejužiskeho basnika Stempela, jara libowany pola swo-jich wesadnych a džensa hišće nie cyle njezapomnjeny. W nim so wuskulkowaše duchowne namrěwstwo po nanje. — Toho wšak jenož zaujemy z tutěje wolsaleńskeje pěsnje.

Přez cyłu pěseň so znošnje wysoki ethos zamolwitosća za serbski narod! — A mlody Jan Bjedrich Mička, kiž je ze swojich liboznej silhonetu přitomny, so w pěsně ry-suje jako idealny serbski student. Z přerjua khwali so wysecy jeho sprawnosć. „Mička, bjez zjebanja sprawny!“ — „Sprawny sy Ty!“ — „Sprawnosće dla zrudobu jatych nus n.a., kiž Ty nas w sprawnosći česćiš!“ Potom wuzbó-huje so jeho lubosć k serbskemu narodeju, jeho přecowanje wo zjednoćenje Lipsčanskich Serbow. Je jich přeco zaso napemínal: „Přecćijo, Serbojo budźće!“ Wo to je so starał, kak by Serb Serboju tu w Lipsku wužitny był. K tomu nčješe webuowjenje towařstwa služić. „Jóla a bóle so přizauknnyé, nawuknyé wšitko, štož hodži serbskemu wučćenju.“ — Pěseň wukliučí ze stuhjenjom trajneho přecćel-stwa, z přístwu wo swěru k towařšam a z přecćemi za při-chod. „Mička Ty dži, k zbóžnosće třěchi wjedz Serbstwo!“ — Rěč je wuljerna, hdyž džiwamy na to, zo mlodostny basnik njemčješe skogo žunych serbskich příkladow! — K tomu je spěw pěsnjeny w jara wumělskich rhytmach, po literarnym čuécu barokoweje doby. Pěseň zasluži sobi dla swojeho narodneho a pócćiweho websaha wšitku česć. — Kak jara sobi towařšoju swojeho sprawneho Jana Bje-dricha Mičku česćowachu, widžimy z toho, zo jeho, jako

so z Lipska domoj wróćeše, wšitecy z druhimi přećelemi z wjele wozami a kóniní hač do Eilenburga přewodžachu, hdžež so wot njeho z wjele sylzami džělachu.

Z pěsnjerjom běše starši towaistwa Handrij Ruška, kiž běše so 8. novembra 1755 pod hrodom w Budyšinje jako syn wobydlerja Jana Ruški narodžil. Překhodźiwši Budyški gymnazij studowaše wot lěta 1775 sem w Lipsku theologiju. — Wón běše bjez dwěla basnisey wobdarjeny. — Wobsedźiny wot njeho hišće jednu wjele wobšěrnišu pěseń, kotruž je w tym samsnym léće 1779 towaistwo fararjej Brahecy w Ketlicach wěnowało, jako so tutón — zahe zwudowjeny — druhí króć woženi. Pěseń, kotruž je K. A. Jenč w Časopisu Mačicy Serbskeje 1868 wozjewił, překhwapja tež ze swojej dobrej žiwěj rěču a swojimi originalnymi myslimi. W času, hdyž Ketlicanski faraf zbožownje kwasuje, zakhadźuje wójna dla nastupjeństwa we Baworskej. Pruski kral Bjedrich II. je zaso do Českeje začahnyl. — Wójna je a zlobom kwas! — To pohnuwa młodeho pěsnjerja sebi přemyslić, kajki matej wobě wulki wuznam za swět. Stej naprawje Bože! To wuwjedža jara rjenje, počahujo so zlobom wušiknje na swójbne poměry čescneho fararja Braheca, we swojej pěśni, kotrejž postaji napismo „Wójna a mandželstwo tej dvě kolesey, z kotrymajž Ból swět wobroća“. — Bohužel je so Handrij Ruška po swojich studijach podal do Moskwy, hdžež dosta w domje hrabje Sołtykowa městno domjaceho wučerja. Tam je wostal hač do swojeho smjerće 13. hapřeje 1810. W nim je so našemu hudej basnik zhubił. — Swoje městno w Moskwe je bjez dwěla dostal přez kursakskeho dwórskeho radźićela Handrija Nyča, knjeza nad Mengelsdorfom, pola ketrehož do swjeho pućowanja do Moskwy přehywaše. — Handrij Nyča běše so 17. nov. 1731 tež jako syn kluđeju staršeju pod hrodom w Budyšinje narodžil a běše prawo studował. — Wón běše ze sobustawom a wuznamnym spěchowarjom tajneho zwjazka ze zaměrom rozswětlenja a čłowječnosti. — Tajkich tajnych zwjazkow wšak běše w barokowym času wjele. Nyča njezastupowaše po prawom swobodne muleřstwo, ale „zwjazk mystiskich centralistow“, t. j. zwjazk ludži, kiž za srjedźišćom slědźichu, z ketrehož mohli poměry mjez sobu a poměry mjez sobu a Bohom rozswětlić. — Jako propagator swjeho zwjazka pohy Nyča wjele na pućowanjach. Khwilu skutkowaše jako profesor filosofije w Moskwe. Potom pućowaše z młodym Rusom do Šwicy, Jendželskeje, Nižoženkeje;

wopytaše univerzity Ženew, Oxford, Cambridge. Přez tu-
tón tajny zwjazk dosta tež wosobinske počahy ke kěžor-
skemu ruskemu tajnemu radzičelej a senatoroj hrabi Mi-
chalej Sollikowej. Z jeho třećej dźowku so Nyča 1779 wo-
ženi. Mandželstwo běše zbožowne, ale bjez dźěci. — Nyča
kupi zemjanske kubło Mengelsdorf a bu sam do zemjan-
stwa pozběhnjeny. Po swojej poslednjeje woli bu wón
w Budyšinje na Tuchorju pohrjebany. — Tež napismo na
swój pomnik je sobi sam zestajal. Wo nim je assessor H.
F. Wjela we Łužičanju 1862, 62 pisał. — Znaty hannover-
ski wosobinski lékař Zimmermann raz pisa, zo je Nyča
w Ruskej najwjetši džel zemjanow k mysticy přewobro-
čil. To drej je wěsće přehmate. Ale wulki wliw je Nyča
w Ruskej bjez dwěla měl. — To dyrbjalo so raz přestlō-
džić. — Wěmy, zo swobodnomuleřstwo a wosebje jeho při-
wuzno mystiske bilanje Rosenkreuzerow we 18. lětstot-
ku w Moskwje kěčeješe.

Hdyž nětko wěmy, do kajkeje duchowneje atmosfery
je mlody Ruška zastupil a čas žiwjenja tež zawostał, nje-
trjebamy na tym dwělować, zo tež wón slušese do tajneho
zwjazka „mystiskich centralistow“, — haj hižo slušese
w lěće 1779, jako Ketličanskemu fararjej wěnowaše swój
spěw wo dwěmaj kolesomaj, z kotrymajž Bóh swět wo-
broća. — To je hižo symbolika, řeč mystiki!

Ale tež farar Křesćijan Bjedrich Brahe, kiz wot 1797
w Ketlicach skutkowaše, steješe swobodnemu muleřtwu
znajnjejša jara blisko, kaž tež jeho blizki přećel, pčolar a
slawny Budyšinski farar Hadam Bohuslaw Šoraeh. Hač-
runjež to njemóžu dopokazać, sym přeswědčeny, zo
Brahe swobodnomuleřtwu přislušese. — Rozpominajmy
sobj tole: Brahe běše w Ketlicach z fararjom wot 1753 hač
1797. — Z jeho patronom běše baron Korla Pohnajbóh
von Hund und Altengrotkau 1722—1776, senior a praeses
wšitkich němskich swobodnomuleřnjow, najwyšši mištr
rjadu němskich ryčerjow St. Mariae. Wón běše z najšće-
driwišim maccnem Ketličanskeje wosady, natwariwši jej
za same swoje pjenjezy jich wulkotnu cyrkej. Do jejneho
różkucho kancjeuja zapołoži swobodnomuleřske písma a
w cyrkwinym twarjenju připrawi wšelake znysłowe wo-
brazy swobodnomuleřskeho raza. W Ketlicach založi sobi
swobodnomuleřnju. Je njemóžno wěrić, zo Brahe do njeje
njeměješe přistupa. —

Wotsalny spēw Ruški z lěta 1779 wšak je bjez wšitkich
naložkow a počahowanjow na swobodnomuleřstwo a wu-

skutkuje so jenož jako skladnostny spěw přez swoju pokornosć a čistu čłowječnosć, přibližuju našim wutrobam luboznu sprawnu powahu młodeho studenty Jana Bjedriča Mički. Jako wěsty wliw časneho ducha, kiž lubowaše symboliku a symbolske wobrazy, móžemy sebi snano wuklasć, zo w tym samsnym léće sebi wobnowjene towařstwo pod staršistwom Ruški připoloži swój wopon z čerwjenej a módrej barbu Łužicy a z dwěmaj serpomaj. Serpaj wzaču do swojeho wopona, dokelž zmylnje tehdy wotwodžowachu mjeno swojeho naroda wot serpa, pječa swojeje něhdušeje brónje we wójnje. A něšto lět pozdžišo, 1783, da sebi towařstwo swoju rjanu vignetku wot Thoenerta w Lipsku do kopora wuryć. Předstaja so na njej serbske towařstwo jako templ. W nim steji wołtař, na kotrymž so swjaty wopor płomjenjuje. Na krywje templa steji napismo: Soraborum saluti. Bohowka — drje Minerva — młodeho Serba do templa wjedže, před kotrymž jeho druha bohowka — pak amicitia — pak Sorabia — wita. Na kóždy pad zjewi so we woběmaj symbolomaj, kotrejž so džensa hišće w towařstwje trjebatej — wotučene žiwe narodne wědomjo.

Rjana wotsalna pěseń Handrija Ruški pak je so tež spodobala tehdomnišemu lektorej pólskeje řeče při Lipsčanskej universiće Moczinskemu. Tohodla je pěseń přeložił do pólskeje řeče, a je ju za pjenjezy pólskeho hrabje Jana Potockeho w tym saamsnym wuhotowanju tež pola Langenheima w Lipsku čišćeć dał. Bohužel je so tutón čišć zhubil! Ale w nětčišim archivje Lipsčanskeje Sorabije namaka so dobry wotpis pólskeho přeložka z přidawkom tych pólskich słowow, kotrejž su za Serba na přeni pohlad trochu njezrozumliwe. — Wotpis je swědomliwy, rjany a nimale bjez zmylkow. Štóž je jón wotpisał, so zeznawaše z tehdomnym pólskim prawopisom, kotryž sebi bjez studowanja pólskeje řeče njemóžeše w tajkej měrje přiswojić. Z toho pak scěhuje, zo wobstejachu dobre zwiski mjez serbskim towařstwom a pólskim lektorom Moczinskim, zo so w towařstwje tež zaběrachu z pólsčinu a wězo přez to spóznaču pólske přiwuznistwo a słowjanski raz swojeje maćernej řeče! — Wot sobustaŕa našeje Maćicy dra. Grafa we Lipsku, kiž je do aktow Sorabije pohladnył, sym zhonił, zo je wotpis wot stareho studenty a čestneho seniora Sorabije, a zo so towařšojo přez přeložk njemalo česćenj čujachu. J. K. Kocor spisa 1766 krótke němske stawizny towařstwa a zemřě 1784 jako wučer w Lipsku. Přeložk je

jara dobry, posłowny, džiwaacy kruće na rhythm. — Pólska rěč ze swojej staršej kulturu je jasniša hač burska lužisko-serbska, kotraž hišće wjerha wo formu. — Přeložk někotre džěle originala wujasnjuje. — Přeložeř je potajkim original a serbsku rěč rozumił — štož wšak njeje cyle lohko.

Hrabja Jan Patocki 1761—1815 běše z wuznamnym slědžerjom za słowjanskimi starožitnosćemi. Jeho wobšěrne wědomostne džěla maja džensa hišće swój woznam jako zběrki wědomostneje maćizny. — W nim běše wotućilo słowjanske wědomjo, zrozumenje za wažnosć ludnosće za kulturne rozwiće. — Tohodla so njewobmjezowaše na studowanje literarnych stawizniskich žórlow, ale sam pućowaše po słowjanskich krajach, hromadžeše, wukopaše, hdžež běše to jemu móžno— w Kaukasu, nad Wódru, we Mecklenburkskej a druhdže. Za nas Serbow ma wosebity woznam jeho najbohaćišo wuhotowana kniha: Voyage dans quelques parties de la Basse-Saxe pour là rechercher des antiquités slaves ou vendes — kotruž je w léce 1795 we Hamburku wudał. Zajim za Serbow běše jeho do Mecklenburkskeje wjedł, zo by sebi tam staroserbske idole wobhladał, kiž běchu so tam pječa wukopale. Dawno je so dopokazalo, zo su wšitke falšowane. Ale hrabja Potocki so tak jara za nje zahori, zo je sam wšitke rysowaše a we swojej knize wozjewješe. — Džensa khowaja so falšowanki w statnym museju w Nowej Strělicy. Njetrjebamy so hrabi džiwać, zo je so dał slepić. Na 55 lět pozdžišo přebywaše sławny Jan Kollár w Nowej Strělicy a bu tež tak zahorjeny za tute idole, zo započa wuley wědomostne džělo wo nich pisać, hačrunjež mějachu tehdy hižo z přisahu wobkrućene wuprajenje swědka wo falšowanju. — A hišće džensa je kóždy, kiž idole přeni króc widzi, bolostnje přeslapnjeny, hdyž do toho přindže, zo su falšowane. Z tajkej wustojnosću su džělane. — Hrabja Jan Potocki měješe potajkim wulki zajim za naš narod. To so zjewi na kóždej stronje jeho knihi. Do Serbow ličeše tehdy tež wšitke lechitiske splahi počobskich Słowjanow. — Z Wulkohródskeje (Mecklenburkskeje) pućowaše do Limborskeje, zo by so tam za powostankami něhdušeho Serbowstwa wobhonjał. Z wobžarowanjom nazhoni „que l'ancienne langue s'est absolument perdue, grace aux soins qu'en a pris la Régence de Hanovre.“. Ale zdobom tež spózna, zo němski jargon, kotryž potomnicy Limborčanow nałožuja, ma hišće serbski raz, dokelž njenaložuja artikl a němsku konjugaciju, a zo su sebi zakhowali powahu svojich wót-

cow, a zo su dobri wojaacy. Poradzi so jemu wuslědźić pola knjeza von Platen rukopisny słownik limborskeje serbsčiny a pola syna stareho serbskeho fararja serbski wótče-naš. Woboje je sebi wotpisał a w swojej knize wozjewił. — Wróćo so domoj pućowaše do Hamburka přez wulki lěs Gochrde. Tam zhoni powěsć, zo je tu raz hannoverski kurwjerch Jurij II. nadešol Serba, kiž cheyše swojeho nana žiweho zahrjebać. Lěsej, hdžež so to sta, rěkaclu Jammersholz! Str. 43. Powěda so to tež wo Levinje ze Schulenburg a wo Mansfeldskej hrabincej a druhich. Ale zajimawe je, što hrabja Potocki k tomu přispomni. Wón trochu wuwinuje stareho Serba ze zakonjemi, kiž knježa w přirodže. — Hrabja Potocki pak swój zajim za našu ludnosć tež wobswědči z tym, zo je tež naše pismowstwo po tehdy skromnych poměrach spěchował. Wón běše z přenim w rjedže nadobnych přecelow, kotřiž su našemu Serbowstwu z pólskeho naroda wušli, z prjedownikom Bobrowskeho, Kucharskeho, Wylema Bogusławskoho, Kraszewskoho, wjercha Adama Sapichí, njezapomnitelneho Parczewskoho a mnohich druhich, džensa lišće žiwych.

To pak je wěste, a wo tym swědči pólski přeložk serbskeje studentskeje pěsaje, zo hižo dawno do romantiki so hibaše narodne wědomjo w našej Lipsčanskej studowacej młodzinje. —

Žórta: K. A. Jeně. Spisowarjo hornjol. Serbow. Č. M. S. 1875, 31; Zemrjeći spisowarjo 1877, 57. — Kwasny spěw z l. 1779. Č. M. S. 1868, 83 sl.; Serbske předařske towarstwo w Lipsku Č. M. S. 1867, 486 sl. — Ota Wicz. Lipsk jako ródnišćo serbskeje romantiki Č. M. S. 1931 sl.; přednošk: „Die Sorabia zur Zeit der Romantik“ w časopisu Sorabia 1933 č. 3; Falsowane přibohi w Nowej Strelićej. Pućowańske dopomnjeńki „Lužica“ 1932, 41 sl.; Twarjeř Ketiřanskeje cyrkweje Korla Pomhajböh von Hund und Grottkau. Serbske Now. 1933. — Jozef Páta. Zawod do studija serbskeho pismowstwa 1929, staw VI, VII a VIII. P. Kruschwitz. Andreas Nitsche auf Mangelsdorf. Gebirgsfreund 1894, 157 sl. z wobrazom. — Jean Potocki. Voyage dans quelques parties de la Basse-Saxe etc. 1795. — A. Brückner. Geschichte der poln. Literatur, str. 289 sl. 1909. — Heinrich Schaller. Die Welt des Barock. München 1936. — Ver-nadskij. Beiträge zur Geschichte der Freimaurerei in Rußland. Zschrft. f. slav. Ph. IV, 162 sl.

Wottendzenje wot == Diepsta**Teho == Derje Dostoineho Balze == Wuczeneho Kneša****Kneša****Jana Friedricha Mitšcha**rodzeneho w=Kuppoi w=Hornych Luzizach Czeŕczeneho
Subseniora a Sobubratra**wobzaruje**stym přewodzawšim Kyrlisšom
to Serške Diepške Towarštwu
wobitawšim.

- I. pšes Prjedarskych Towaršchow: tiz su
 Handrij Rušchla, Senior.
 Pieter Gottlieb Lišchla.
 Friedrich Nathanael Klien.
 Karl Traugott Brahtz.
 Jan Juri Grütznar
 Gottlob Benjamin Droščütz.
 Franzisš Kaninar
 Michal Hilbenz.
- II. pšes Kerze- a Pšeczelstwa dla Towaršchow
 Jan Christian August Katzor.
 Karl Gottlieb Rychtar, Sekretar.
 Jan Gottlieb Rychtar.
 Karl Gottfried Kumor.
 M. Jan Gottlob Birnich, Prawisnow Kiecznik.
 Karl Friedrich Schöna.
 Jan Juri Barth.
 Carl Heinrich August Biedermann.
- III. pšes šwontomnych derje-czeŕczenych Sobu-Pšeczelow.
 Christian Friedrich Brahtz Paštyr w=Kettlitz.
 M. Erasmus Anton Schindlar, dopowdničie
 Prjedar w=Zrenbertu.
 August Gottlob Wilhelm Wehla, Prawisnow
 wuczony w=Wósporku.
 Jan Kentsch Paštyr we wulkych Rodzišczech.

 Ten 18ty znowšteho Mjesšaza 1779.

w=Diepstu czieszczane š=Langenheimstimi Bismikami.

Mitščka! I ŋ dzješć, a nas Towarščow prjeni tať
nesdobnje ŋrudziť?
A ezomu Czi horešče Mŋšl, tu to Towarščto ŋ-
weho ŋbudziť?

So by I ŋ nas
Sŋwiekeřil na krotki Czas;
Njedem pak kulniščo ŋraniw.
Diepiť ma ŋam Cziesnoře dořiz! ŋchtu žyw ŋchelaitšču ŋa-
wjeřtei ŋtworicť?
Najdžeho Weřelja Powořtajnt ŋdwtu ton nam bojim žyw
mericť.

Mozješć to I ŋ
Mitščka? řiz Mitščka I ŋ řy!
Mitščka, bes Sjebanja ŋprawny!
Sprawny řy I ŋ! a tať tehedla teiřć Cze to Towarščto
ľubi,
So řo Czi Starščich a Sierbow a Řiřeczelow Zadanje ľubi;
Sprawnoře dla
Srudoba jatňć nas ma,
Řiz I ŋ nas w-Sprawnořzi czeřezišć!

Mitjaška! Ty dajješ! to je Towarstwa Čzeša, a Čzeš Tebi
 ho šluška!
 Haj! to je Čzłowekow Wašnje, so na prijenoh Blodach ho
 duška

Roswešeli!

My smy tu sjednoczeni
 Na Šerbow přichodne Šbože.

Bole a bole ho přichmanjez, nawuknjez ščitko, ščtoz hodzi
 Šerskemu Wuczenju, doposnacš ščitko, ščtoz wodzi

Neprawy Bucz,

Wjedy ho wot-Šišma nucz,
 A temu to Towarstwo težije.

A temu ho, šaindžene Vjelo to poweda, Krajomnyš dobyl,
 Koizdemu, tak by Šerb Šerbam tu w Šiepsku wuzitny pobyl,

Rospowedaš,

Wšeczelny napominaš,
 Wšdeczeljo, Šerbojo bydže!

Wnjšl a tejš Rycz a tejš Štutt by nam pšes-jene pšes
 Tebe šwjaty;

Wnjšl a tejš Rycz a tejš Štutt a tejš Wšhisport by wot
 Boha daty,

Šczjepil ho Ty,

Krepili ša Tobu my,

Boh pal je Reszenje podal.

Towarstwa dobytt je hoiski, Boh na najšu Špamožnosz laba,
 Krajiwšči: Čzłowekoj derje nej šam šašo bydz! Nam ta nada

A Šhonjenju da,

Kaiku Moz šam wot ho ma
 Š-laifej i'ho Towarstwo šroni.

Wat-Boha je ho to štawo! Ta Rycz? Haj ta wobšteji
 w Šjlowach,

Bes-Šlowem bludzi pak blišćcaza Wjernosz tejš w-czmo-
 wotnyš dolach;

Doštainu Rycz

Dyrbi ton Ro'omny mjecz,

Wodžyli podušćicz Ducha.

W-Towarštwi Wutroba koizd'ho ho rossšjeri, šylnišho czuje
 Włodženz ton Wohen, fiž wobštainje krašnemu Čzinenju duje,

Čzłowekow šnacš,

Šotrebnoš f Wutrobi jacš,

Čzłowekow wuziwacz pocznje.

Zorlo tam hnadne da Wodu, ta Woda pač s-Wodami najndze,
Zorlo by, Rjeka je, rožje a s-Ropotom do-Morja fajndze:

Pomahli dze
Tejš tuto Sjednoczenje,
Skoro pač budze šo rosneš.

Mitščka, Ty prjeni to wobnowte Towarstwo k-Pos-
naczu podaš,
Sierbam tu Wještož tho prozneho kerskeho Bratrowstwa
dodaš,

Gradowanje
Pomjeri Rosrudzenje!
Mitščka to Towarstwo czeščzi!

Styšnosž nas torne, Ty kwatajš, Cze Sraweho Luziza
wola,
Dzerzecž Cze nešmjemy. Koizdy Cze šalota w-Butrobi
štowa

Murubeno
Towaršča czeščzeneho;
Rjedhton Cze nebudze šabndž.

Mešabndž Ty tejš nas njedy, bydž dale našč Towaršč a
wopomn,
Šchtu šy hew był, Ty by kwalobny Rycznik, tejš teho šo
depomn:

Wšheczel Ty by!
Wobstainy Wšheczel Ty šy!
Wby pač Mitščka Ty nješy!

Towaršč Ty bydž, a to cžin šchtosž šy cžinil: wedž na pra-
wej Stroni,
Stainje Twój Lud, kaž šy nawuknył! Wewczer bydž! Na-
jaty houi!

Bamsčha je kij!
Mitščka Ty dčij!
k Šhoznošzi cžiechłi wedž Sierbštwo!

Dčij a bydž Nana a Maczerje Radošž! bydž w-Ryczenju
šylny,
W-Škuffach bes Poroka, Bohatym štropawny, Rudnym bydž
šmielnny,

Zonowanj.
Wot Boha wobštarann!
Mandželski bydž, a tač dale — —

(Pólski přeložk.)

Odjazdu z Lipska

Wielec Dostoinego a Wielce Uczónego Pana

Pana

Jana Fryderyka Miezka

rodzonego w Kupoi, w górnych Lucicach, Przewielebnego

Podstarszego y Wspólbřata

Žalnice

Tą Pieśnią przy pożegnaniu

Serbskie Lipskie Towarzystwo

zebrane

I. Z Kaznodziejów Towarzystów: Ktorzy są

Andrzej Ruszka, starszy.

Piotr Bogumiły Liszka.

Frideryk Nathanael Klien.

Karl Traugott Brahlitz.

Jan Jrzy Grienar.

Bogusław Benjamin Droszic.

Franciszek Kantnar.

Michal Hillenc.

II. Z Towarzystów Języka y przyjaźni.

Jan Krzystyan August Kaeor,

Karl Bogumił Rychtar, Sekretarz.

Jan Bogumiły Rychtar

Karl Gofred Kunor.

M. Jan Bogusław Birnich, Adwokat.

Karl Frydrych Schoena.

Jan Jrzy Barth.

Karl Henrik August Biedermann.

III. Z Postronnych innych Wielce godnych spól Przyjaciół.

Krzysztyan Fryderyk Brae, Pasterz w Ketlicy.

M. Erasm Antoni Szyndlar, pó południowy

Kaznodziej w Freybergu.

August Bogusław Wilhelm Wehla, Prawnik.

Jan Reutsch, Pasterz w wielkich Rodziszczach.

Dnia 18. Miesiąca Sierpnia 1779.

W Lipsku drukowano Langenhaima Literami.

Odieźdzasz Mieczka! a nas Towarzyszów pierwszy przez to
tak niesłusznie zasmucasz?
Czemu Ci przyszła myśl to Towarzystwo z nowego w
zbudzić?

coby Ty nas
rozweselił na krotki czas,
ninie żebyś nas tym silniey zranił.

Lipsk ma sam troskliwości dość! Któż ieszcze chciałby
iakie inne zawiśnie tworzyć?
Naszey radości ostatek ktożby nam ubogim chciał umo-
rzyć.

Możesz to Ty,
Mieczka? Ktory Mieczka jesteś!
Mieczka bez fałszu wierny!

Wiernym jesteś Ty! a tak dla tego też Towarzystwo Cię
utraca,
Bo Tobie lube iest, żądanie Starszych y Serbów y Przy-
iacioł;

Dla Twey sczyrosći
Smutek nas uiętych ma,
Ty jednak nam Twą sczyroscią cześć czynisz.

Mieczka! że Ty idziesz, to iest dla Towarzystwa sława! y
dla ciebie sława iest słusna!
Tak! to iest człowieku w rodzona, że się pierwszym owo-
cem Dusza

rozwesela!
Myśmy, ziednoczeni,
Na Serbow przyszle szczęście.

Więcey a więcej sobie w myśli sposobić, nauczyć się
wszystkiego, co się przystoi,
Serbskiemu nauczeniu, wszystko poznać, y co też wiedzie.
na nieprawą drogę
Nigdy y się od Pisma nieoddalać,
Dla tego Towarzystwo zakwita.

K temu ty, przeszle lato to powiada, Ziornkow zebrał,
Każdemu, iak by Serb Serbowi tu w Lipsku użytecznym
był.

Rośpowiadałeś.

Przyacelskie napominał:
Przyiaciele, Serbami bądźcie!

Jedna mysl, tudzież mowa y tež sprawy nasze były przez
Ciebie święte;

Jedna mysl, tudzież mowa, y sprawy y przyrost był od
Boga dany:

zaszepileś Ty,
A my za Tobą kropili,
Bog zas temu wzrósł dał.

Towarzystwa cel iest Boski, Bog na nasze szczęście patrzył,
Mowiąc: Cłowiekowi niedobrze samemu tylko bądź! on
nam tą nadaie

Znania łaskę
Jak wielką moc sam ma
Y iak bardzo swojego Towarzystwo broni.

Od Boga są to stawo! Czy y mowa? Tak iest; bo ta zostaie
w słowach;

Bez słów błądzi zaś iaśna Prawda po ciemnych dołach;

Dostateczną mowę
Potrzebuje miec człek rozumny
Jeżli nieche zataic dowcipu swego.

W społeczności serce się każdego rozszerza; silniey czuie
Młodzieniec ten ogień, który go ku krasnemu czynieniu
zapala,

Ludzi znać,
Potrzeby ich serdecznie poczuwać
Y ludzi dla siebie zażywać poczyna.

Tam źródło daie mało wody, ta woda zas z wodami się
zechodzi,

Źródło było, iużci rzeka iest, rosnie a z szumem do morza
w-pada:

Pomału tu powstaie
Tak też to zjednoczenie
W krotce się zas rosniesie.

Mitschko, Ty pierwszy to odnowione Towarzystwo do
poznania daiesz,

Serbom ty daiesz upewnienie o tym pracowitym Serbskim
Bractwie.

Radosć
łagodzi trudności!
Mitschka temu Towarzystwu wcześstose przynosi.

Dla Ciebie nas frasunek porywa, bo Ty się kwapisz, gdy
 Cię zdolnego Luśacki kraj do siebie woła
 zatrzymywac Cię niesmiemy. Każdy Ciebie oddalonego
 chowac w sercu będzie

głęboko wrytego
 Towarzysza czsci godnego;
 Nicht Cię niezapomni.

Niezapominay też y Ty nas nigdy, bądź daley nasz To-
 warzysz a pomniey
 Czym tu byleś; Ty byleś chwalebny mowca, także y to
 sobie wspominay:

Ze przyacielem byleś!
 Statecznym więc bądź y potym
 Na zawsze Przyacielem!

Towarzyszem bądź, a czyn to cos czynił: prowadź na pra-
 wey stronie
 Twoy lud statecznie, iakes się nauczył; bądź Pasterzem
 owiec: naięty tylko ię goni.

Papieżowie przystoi kiy:
 Ale Ty, Mitschko, wiedz laskawie
 Do pobożności Serbow!

Idź! a bądź Oyca y Matki radością! bądź w-mowieniu silny,
 W sprawach bez wady, na bogatych surowy, na ubogich
 laskawym.

Bądź uszczęśliwionym!
 U Boga w Opiece zostaway!
 Małżonskiem bądź, i tak daley — —.

Ze Slepjanskeje narěče.

Podal dr. Pawol Wirth.

I.

Slepjanska narěč z Mužakowskej narěču tworí raňšoserbsku hałozu serbsčiny (ně. ostsorbisch). Muka to nje-nuje raňšu namjeznu narěč (östlicher Grenzdialekt). We tutym mjenje pak so njezjewi dosć raznje, zo je tudy samostatna narěč z jednočacymi kriterijemi, kotraž so jasnje da zwobmjezować přećiwo sasodnym narěčam. Raňšoserbska rěč je blisko přiwuzna z delnjoserbskej rěču, je pak starožitniša, hač ta. Jeje archaistiski napohlad so jewi wosebje a nupadujey w tajkich słowach, kaž na př. **morchej**; to w raňšoserbskim rěka **merchej**, delnjoserbski pak **marchej**; podobnje **hs. horně**, **rs. gernyk**, **ds. gjarnyk**, aho **hs. korěma**, **rs. kerema**, **ds. kjarema**. Potajkim **hs. stajnje or**, **rs. er**, **ds. ar (jar)**. Podobnje matej tež Košyuk (Kleinkosechen) a Bukojna pola Złeho Komorowa starše **er** zdźeržane. Raňšoserbsčina so w sobi džěl; do dwejn džělow: do Mužakowskeje a do Slepjanskeje narěče. Wonej stej sebi jara blisko přiwuznej. Najwažniši rozděl je, zo ma Slepjo wšudźce, hdžež ma Mužakow **ja**, kaž **hs. za staru nosowku e**, Slepjo **pěta**, Mužakow **pjata**. Slepjo **glědać**, Mužakow **gladać** atd. Ale zaso je Slepjanska narěč starožitniša. Mužakowska narěč ma mjennjey tendencu na př. stare **je** do **č** zwučić atd. Příklady: Slepjo **wježa**, **gernyk**, **wjećor**, **rjeblik**, **gere**. Mužakow **wěža**, **gěrnuk**, **wěćor**, **rěblik**, **gěre**.

Mamy w Slepjanskej narěči najstarožitnišu serbsku narěč před sobu. Mjez Slepom a Mužakowom pak mamy pasmo z třomi wsami, kotřež drje maja Mužakowsku narěč, ale maja wěšte překhodne jěwy. Su to Jemjelnica, Jabłoń, Běla Woda. Spodźiwne je, zo do raňšoserbsčiny z polnocy saha šlipa delnjoserbsčiny we wsomaj Zěwinku a Kromohi. (Hlej kartu.) To je čim spodźiwniše, hdžž widźimy, zo wobej wsy, dalokož ja widźm, hižo dawno cyrkwinsey do Jabłońcu słušatej, hdžež raňšoserbska rěč knježeše. K polnocy tuteja wsow je serbska rěč hižo dolhi čas dokliněta. Kak to přińdže, zo mamy tam tajki delnjoserbski jazyk, je hodańčko. Zo pak drje to pokhadža ze

147. Mjenuju tež hišće jeho zběrcy: Zběrka mjenow ze Slepjanskeje narěče (podate wot znateho Hančo-Hana) LV (1902), 46—50 a Słownik Slepjanskeje narěče LVIII (1905), 81—103 a LIX (1906), 41—58. Wšitko to je wězo zwužiwane w Mukowym wulkim słowniku.

W léće 1934 mějach w mjenje zynkowneho wotdzěla Bramborskeje statnje knihownje w Barlinje (Lautabteilung der Preuß. Staatsbibliothek) zapisy na gramofonowe tačele zarjadować. K tomu přeprosych tež z Brězowki młodeho Serba k. Bertku do Barlina, kotryž je potom rjenje a žortniwje wo přihotach k „swarbě“ na tačel rěčal. Tačel čo. LA 1324 je derje radžena a so tež hišće we wosebitej knižcy wote mnje wobdzěla (wud. Vasmer jako: Slavische Texte).

Nětko je jeho wuj k. Matej Jurk, tohorunja z Brězowki, mi k lubosći ze swojich dopomnjećow wšelake wěcki rjenje napisał a to tak, kaž so tam rěči. Podam tu jeho zapisy. Zasadnje sym wšo tak wostajil, kaž so w rukopisu namaka. Sym jenož wšo do laćanskeho pisma přestajal. Ale tak, zo sym tež njekonsekwentnosće wostajil, dokelž maju fonetiski zajim. Sym na př. wostajil **zynje** a **zeje**; **meslich** a **myslich**; **celu** a **cylu**; **wogen** a **hogen**; **hyši** a **heši**; **stare** a **stary** atd. Wězo sym tež za tamnu narěč charakteristiske němske słowa wostajil: na př. **doch** abo **baldy**; **borzy**, štož tam mělo **berzy** rěkać, so njewužije. Wězo tež w jeho syntaksy njeměnjach.

III.

Z mojeho žyweńa.

Napisal Matej Jurk z Brězowki pola Slepoho.

Za čišć zhotowi dr. Pawoł Wirth.

Dyž cu ja něnter wot mojich młodych lět aby wot mojogo spominańa něco napisać, což ja wot přeješeg casa wěm. Ale te lěta su dlejke a tež ten cas, ale tola mam hyšći strowy rozem a dobru spóminawu. Da som se šelake spominal, dyž smy do šule do W. Džěwina chojdzili. Da cu ja prajić, až se nětřobaće džiwać, dyž ja tam a how falar napisam. My ho tych lětach, dyž som do šule chojdzil, jo bylo ho tych lětach 1877—1885, nejmy w šuli cerbski pisali, ale smy jenož za tydžeń dwaj raz cerbski lasowali, a což pisam, to som sam z glowy nawuknul. Ale ja se hyši dopownim, kak smy my w zynje ho tom sněze pol štundu daloko do Džěwina do šule chojdzili. A dyž smy domoj šli,

čes tu Kubikoc gólu a tam stary Kubik drówo džělaše a my smy jomu prajili: „Wuj, zagotujčo nam hogeú“, a won se nějo dal dlejko kazać, ale jo prajil: „Góley, úosčo drówo gromadu.“ A my smy cylu kopicu nanoseli. Da jo won pon zapalil a pon jo se wón swoju fajfu zapalil a jo nam čěcy nyco wulicowal aby bal kaž eu to glaj prajié. A jeden raz nějo nam žeden hogen zagotowal. Won jo prajil: „Haž nje-ma ženych kólkow (= šwabki) a ja som jemu prajil: „Wy da fajfu kuričo.“ Won jo prajil: „To jo wot bedla,¹ a wot tog ženog hogńa nekryńoš.“ Ale peřej nějsmy deřali fajfu doma na dwore kurić, gla tog šandaru.² To jo byla štrafa. Ale to tak nějo. To jo naš stary Kubikoc wuj lěpej wě-džel, ak te šandary, až wot fajfy se nic něpali. Ja som sam raz to wopytal. Som byl na pólu a som tam gromadu slo-my měl a pon som tam fajfu žaglu do neje huklapal, ale ta sloma se nějo chopila palić, dyž tež som tam diehtich dul. Teden su byli naše cerbske stare buřa mudrejše, hako ten policaj.

My tež nějsmy teden hyši ženeje praweje drógi měli do Džěwina do šule. Ale smy po pólowskich drogach překi šli. Dróga deře jo tam byla, ale pol štundy hokolo. A pon jo čěla³ ta Brězanska gmejna tu drogu čes⁴ jogo gólu kupiće. A won jo deřal čić⁵ do Mužakowa tomu Klimoju, kotryž jo byl ameforštejer. Ale ten samy dzeń, hako jo byl štelowany, nějo šel. Won jo prajil, to jo rowno jara seno sknulo a nějo měl chyle.⁶ A pon jo tam šel jeden drugi dzeń, dyž jo byl dejšć. A pon jo se ten Klim prašal, co eo, a won jo jomu prajil: „Co da sy mó hów štelowal.“ Pon jo jomu zatkal fawcu.⁷ A jo šel domoj a nějo tam wěcej šel gla teje drogi.

Něnter mamy tam šusej a mamy hojsy šulu. Ale to jo tež šwarne, dyž smy zeńe ho tom sněze se do Džěwina do šule kópali, nějsmy třobali turnować-hyc, kaž něnter. A dyž smy se zyńe wěle raz na lodže suwali a smy šulu skómudžili, da togdla nějo ten šular wěle prajil, ale my smy deřali kuždy raz, dyž smy pózdze čišli, jeden psalm z glowy nawuknuć. A tak jo tež bylo, dyž smy chópili do Slepěgo na batowańe⁸ chojdzic. Da smy polowicu psalmow z glowy mogli, gla togo, haž smy se na lodže tag (sie!) dlejko suwali.

Něco ze starego casa, což wot starech ludži
slyšal pojedac.

Na jenem bóku našeje sy su luki a za temi lukami
jo tajka dlejka górka a za teju górku na Trěbin cu su za-

sej luki. To jo tak, haž ta górka jo wokolo wot lukow wobdata. Tam na tu górku su stare ludže čece wuběgali, dyž su how francowze čišli. To deře jo bylo teden 1812, dyž su francowze do rusowskeje čěnuli, su naše buřa pčed (sic!) tymi tam wuběgali. Woni su měli ten skót tak nawučony, dyž su prajili: Francowze čidže,⁹ da su chopili ruč a su sami na górku gnali. A raz su te francowze wumarkowali, haž te ludže se tam chowaju, a pon su se čo¹⁰ rajtaře za nimi pušćili a su čišli¹¹ haž do pól tonidlow, což su teden byli, džož něnt te luki su a dalej nějsu mogli. Dwaj stej se ročilej, a jeden jo se zatońel a nějo mogal wěc wen a jo tam wóstal. Ta górka se heši džensa stara wēs mēnuje. A dyž po nej džož, su na nej tajke dólki po jenom rynku. To deře doch jo wot togo, haž su te přéne wobydlaře heši pohańske how čišli. A naša wēs, kotraž se němski Halben-dorf mēnuje, wot togo swojo mēno ma. Po tom jo se lépe polnocy natwarila, džož džensa jo. Ale how jo se wokolo lěta 1786 cela wotpalila, blos dvě brožni stej stej wostalej. To stej belej Badaroc a Mudric. Tej stej se pozdžej hobej tež wotpalilej. Mudric heši ho mojim casu. Po tom welikem wognu jo ten Mužakowski Graf Callenberg ju zasej cyly natwaril. Tež jo how denkmal dlejški cas stojal za ten hogeń. Ale poten, dyž su how tu drogu wot Mužakowa do Gródka twarili, su jen wótergali a nějsu jen wěcej nagotowali.

Kak jo naš stary nan¹² do Mužakowa po duchtera šel.

Naš stare nan jo se narodžil 1819 a jo byl mócný muž. Kaž jo čece prajil, se nikogo něboji. Won jo čič gardže wot jak služyl, na což jo se won wēle dal byč. A kaž jo prajil, se něboji a tola jo se bójal. Naša stara mač¹³ jo byla raz chóra, a won jo deřal hyc po duchtera do Mužakowa. Ale teden su byli keremny heši celu noc wocyńone. A won deře jo do nich zawadžil, dyž jo musal póćme domoj hyc. A dyž jo čišel wot Kromoly do Brězowki, tam kus wot Kromoly do Brězowki jo tajki dlymoki dól, tajki gusty zarosčony, tomu praje merlak, won jo šel po tom lěwem boku a na tom prawem boku jo ten dól a su čišli cyla kopica cernych muskich wen z togo dolu a su něco pojedali. A won nějo jim nic rozuměl, ale jo se jara bójal. A te su z nim šli haž tej Brězanskej jagarni. A tam su se zgubili. Ta jagarna jo někajke 10 minutow wot našeje sy.

A raz jo šel wēcor póćme ze šenki domoj a te góley su jogy šli šarič. Jeden jo se hoblekl bělu košulu a jo

stubil (sic!) za jenu wéliku topolu, kaž su how peřej byli. A dyž jo knej ron čišel, jo chopil tej ruce na nógo šeprić a won jo wostal nejperej stoje. Pon jo se rócił a jo gnal, což jo mogal wokolo brožni po drugej droze domoj. A dyž jo domoj čišel, nejo mogal ženego dycha krenuč, tak jo se bójal a poten gnal.

Wot šelakich čiwěrow stareg casa.

Stary Kubikoc wuj, wot kotregož som peřej pisal, jo mi tež šelake pojedal. Won jo peřej na robotu jězdžil. Jeden raz wěccer jo póćnie domoj jěl wot Mužakowa čes Male Džewin do Brězowki. Dyž jo čijěl podlome, džož jo džensa kus póla, ho tej góli, což Brězowcy sluša, a ta grobla z tech lomowskich gatow běży, da tam stej tej kóna na jeden raz zastalej a stej perskalej a nejstej dalej šlej. A něnt som šel¹⁴ za tem glědać, co to lós jo. A tam jo se tajka cerna kula peřej teju kónow wal'ala. Ja som do neje kopnul a to jo se šo zaswěćilo a zaškriło. Pon jo bylo tajke šumeńe do teje góle, do tech lomowskich gatow a poten hakle stej tej kóna zasej dalej šlej. A jeden drugi raz jo tež domoj jěl po tej góli, a pon jo bylo na jeden raz ho tych wěrchach tajke šumeńe a tajki řapot ho tych galuzach, a jo byl ten nócný jagar. Raz jo měl dvě swini a tej nejstej nic žralej a nic roslej. Pon jo čišel raz do tog chlěwa a jo widžel, až su tajke cerne swinki po tych scěnach lazyli. To su byli te chódoty. To jo bylo něco nacyńone. A dyž te krowy nejsu dojili a malo mloka měli, su byli tež chódoty. To jo deřala býć poten rada petana či šelakich mudrych ludžoch.

Tam ten Kubikoc wuj jo byl džiwny clowěk, kótryž jo mi to pojedal. Dyž jo se wótery raz zwadžil ze swojeju ženskeju a šwigerdžowku, da se won nejo z nima swařel a bil, ale jo jima tak naposen¹⁵ gotowal: Won jo zalězl na ten senowy boden górej a z tej džěru doloj jo jima z řezakom tak wěle sekańa narězal a jo bela pelna řezarńa a stej musalej wen noseć. To jo pon jima jara mērzalo.

Raz jo byl Slepem kowalni a jo bylo či tej faře, džož jo teneden stary Wjelan bydlil, a ten jo tam ho tej jogo zarodže (sic!) chojdzil a jo měl tam tak wěle homecykow. Ja¹⁶ sebi meslich: „Neby tebi tež jeden čedal?“ A som kúemu šel a se jogo prašal a pon jo mi dwaj čedal. To stej bylej dvě krušce. Ja som jej poten sajdžil. Jenu za chlěw a tu drugu do guwna.¹⁷ Ta za tem chlěwom jo řeknula¹⁸ a ta druga ho tom guwńe tam heši džensa tajke

mešyne boble¹⁹ pušća. Nichten jich zběrać něcha. Tomu tež wěcej za ženemi nepojdu.

Raz jo jim tam jogo sena gólc male wumřel. Pon jo se na čewodžanje ceřony²⁰ šantk wokolo šyje zwězal. Z ten jo prajil, až ta směrć deri měć něnt strach do jich domu wěcej čić, howak budže jim to druge tež holować. To jo mi ten stary Kubik šo hulicowal.

Něco druge.

Naš wyrčoft jo měl po tem zeparacjońe 103 morgine grunta. Džensa ma heši 65. My smy měli perej dweju kónow a dweju wólow, což smy spčěgali. Ja som čece rad z temi wólami jězdžil. A som čece řane²¹ wóly rad měl. Pon jo se stalo, až ten jeden wól jo kulu na glowě krenul. To smy jogo musali čedać a smy za nogo jare malo krenuli. My smy drugego kupili. Ten jo tež zasej kulu krenul. To jo belo tež nacyńone. Tomu jo se deřala pomoc petać. We Lisku jo byl tajki mudry clowek. Ten jo pomagal skótu a ludžom. Něnt smy togo holowali. Ten jo tu kulu čeprajowal. Ja som byl teden heši maly gólc. Ja som jomu deral čece tu glowu džeržać. Won jo tak šorf pojedal, až som kude slowo jomu rozřel. Won jo tak prajil: Ho wašim dwoře jo tajka dlemoka²² studńa, a ho tej studni jo tajki wěliki kańen, a spódy tog kańeńa jo tajka wělika waka, a ta deri zajć. We mieni Boga wótea a Boga Syna a Boga Swětego ducha. A pon jo čece na tu kulu ščižowal.²² Won jo heši čić tom baslowańu Bože mieno niewužitńe wužywal. Ja nějsym teden nic do togo wěřil. Ale lepe jo ta kula rosła. Pon som jomu prajil, až űetřoba wěć čić, až ja som něnt to sam nawuknul. Ale won jo „gronil“: „Ten bužom něco druge wopytaš. To ga teke pomaga.“²⁴ A něnt su deřali se te ženske te podrogi wot tych šwabicow²⁵ a šcreuchow se zwotrězować. A poten smy deřali 9 sortow seńeńa wopstarać (sic!). To jo won šo gromadu zwi! a wězy²⁶ rožku šo spalil. Won jo prajil, won musy to zle nacyńone še wukadzić. Ale lepej jo kadžil a lepej jo ta kula rosła. Pon smy deřali heši jomu kańen, což ma džěrku, což how pola nas na tych leškich górkach se namakaju, za štryck čiwězać a za šyju powěšyć. To jo deřalo tež pomoc. Ale ta kula jo byla čece wěkša. Pon nějsmy dali jomu wěcej čić.

Naš nan jo tomu šularoju we Džěwińe kulkam wóral. A to smy zgonili, haž derimy se kózu kupić. Te šularoc su měli rowno mlode kóze. A naš nan jo jenego mlodego

kózlika domoj čiwedl. Ten tež jo poten kulu krednul. A wot tog casa su byli te kule na tem skóće kónc. Něnt newěm, jo to pomagalo, aby jo to pčipad. Po mojim zdaću je dře to pomogolo.

Wecor čed přenim majom.

Ten wecor čed přenim majom něchtere ludže hyši džen-sa na tu džurka a džurka žčiže²⁷ gotuje, až nedeře te chó-doty skótu škódžec. Ale my smy to dawno zagnali. We Slepem jo byl peřej tajki lump. Won jo čece lumpy kupowal. A to su ludže prajili, ten ma plona²⁸, až ten jo jara bogate. Pon jo se jomu raz jeden rowniski bur pušćil a jo čěl jomu togo plona wotkupić. Ten Šöna, tak su tomu lum-poju prajili, jo tomu rowniskemu buroju prajil, až ten změjo baldy mlode. Deri za štyri nedžele zasej čić. Pon jo jomu staru zgnitu krowinu kóžu do měcha zatkal a z pěskom natykal a jo prajil, až něnt deri domoj sebi jogo nesć. Ale nederi peřej na nogo glědać, až za štyri nedžele a pon deri jogo do jspy²⁹ wusypać. A ten měch jo byl jare čěžki, až nějo mogal jogo jare domoj činėsć. A dyž jo jen poten doma wusypal, da jo bylo šo zgnite a jo šo smerdželo. A ten Šöna jo poten prajil, až won jo jogo zabyl futrować, až ten jo musal z glodom kónc krynuć. Jeden drugi bur z drugeje sy jo tež čěl wot nogo jenego plona kupiće. Tomu jo natykal pelny měch kašeni a jo prajil, až nederi peřej jogo wen pušćić a doma do jspy wuwalić. Ten měch jo tež byl jara čěžki, až nějo mogal jogo domoj činėsć.

¹ Zunder, Pful: bjedło a bočło Schwamm Erdschwamm (Dl.) — ² Gendarm. — ³ cheyla. — ⁴ přez. — ⁵ přińć. — ⁶ khwile. — ⁷ Mjenujey Klima tomu Brězowskemu. — ⁸ na pačerje. — ⁹ přińdu. — ¹⁰ tfo. — ¹¹ přišli. — ¹² džed. — ¹³ wowka. — ¹⁴ tak je wuj powědał. — ¹⁵ zu Possen, klubu činić. — ¹⁶ tak Kubikec wuj powěda. — ¹⁷ zahrodka. Guwno je hornjoserbs. huno, ma pak w Slepom hinajši woznam. — ¹⁸ slaknyła. — ¹⁹ myšace rymple. — ²⁰ čerwjeny. — ²¹ Tež jedyn wliw hornjoserbsčiny. Jow měło rěkać: rědne. — ²² hluboka. — ²³ křižował. — ²⁴ Lěsk je drje do Slepoho zafarowany, ma mjenujey hižo delnjoserbsku rěč. — ²⁵ suknjow. — ²⁶ khěži. — ²⁷ tři křiže. — ²⁸ zmiš. — ²⁹ do jstwy.

Započatki Serbow we Łužicy.

Podal Matej Handrik.

W němskich nowinach čitach w rozprawje wo posedženju Wojerowskeho starožitneho towařstwa, zo běše so tam w tutym posedženju rjeknyło, zo su Serbja hakle we 12. lětstotku do tamneje wokoliny začahnyli, a w druhim měsće běše so w podobnym towařstwje prajilo, zo su Serbja so w 10. lětstotku we Łužicy zasydlili. To je mje pohnuło, swoju kedźbnosć na zaúženosć našeje domizny wobroćić.

Powšitkownje němska historiska wědomnosć na tym stejnišću steji, zo su Serbja w 5. abo 6. lětstotku po tak mjenowanych ludowych přećahowanjach našu krajinu wobsydnyli. Před tym su jow Němcy bydlili, pječa Burgundojo, a hdyž bě wulke durinkske kralestwo 531 rozpadnyło a Burgundojo běchu wučahnyli, su so Serbja do jich sydlišćow začišćeli a ze zawostatymi němskimi wobydlerjemi hromadže bydlili. Potajkim wědomnosć wo tym ničo njewě, zo bychu Serbja hakle w 10. abo 12. lětstotku do Łužicy přišli; tajke wudawanje je cyle přećiwo němskej historiskej wědomnosći a wěrnosći. Tak Hórník w swojej historiji serbskeho naroda piše, zo su hižo po podćisnjenju durinkskeho kralestwa (531) Serbja při Solawje swoju njewotwisnosć dyrbjeli před nadpadami Frankow a Saksow zakitać a wukhować pytać, zo su khěžor Korla Wulki a jeho naslědnicy nadpady na naš serbski kraj činili a zo su wo njón so wójny wjedle. Tak w l. 929 Hendrich Ptačnik kraj Stodorjanow doby, wječha Tugoměra do zajeća wotwjedže; tak so w Mišnju twjerdźizna přećiwo Serbam natwari, a Ota I. Mišnjanske biskopstwo založi a pod njo kraj Milčanow a Łužičanow staji, to je našu džzensnišu Hornju a Delnju Łužicu. To wšitko njeby trjeba bylo, hdyž njebychu Serbja lětstotki dolho tute kraje we wobsedźenistwje měli a na nich z knjezom njebyli.

Jow prašenje blizko leži, hač je móžno, wuslědźić a postajić, hdy něhdže su naši prjedownicy so we Łužicy zasydlili. — Přenje historiske powjesće mamy z grekskich a romskich źórlow. Ludam, kotrež tamnu stronu Rhyna wobydlachu, Romjenjo germanske narjeknychu. Što nětko rěka „german“? — Před 50 lětami ja raz wo tutym slowje

z njebo prof. drom. Pfulom w Njeswačidle rěčach a jemu swój nahlad prajach, zo mohło „germanus“ snano tak wjele rěkać kaž „dwójnik“, — mjenujey dwójnikaj staj němški a słowjanski lud, z kotrymajž měješe romski lud wobkhad a kotrejž wón pod tutym mjenom zjenoći. A wón mi přihłosowaše.¹ — A hdyž džensa na tuto prašenje přiindu, dyrbyu poznać, zo wo tutym słowje přeco hišće polna jasnosć njeje. Tak daloko ma němški wučeny, znaty germanista Müllenhof, prawje, hdyž piše: „Kóždy popyt, mjeno Germanow z němskeje rěče wotwodźować a wuložec, je směšny“; wuloženje, kaž Germanojo to rěka: wobronjenu, sylni, ger mjetacy čłowjekojo je po Steinhäusen: „Germanische Kultur in der Urzeit“ cyle njemóžne. — Wučeni jo tohodla z keltiskeje rěče² wotwodźuja. Wono pak tež móže pokhadžec ze starosłowjanskeho słowa „gr̥m̥b̥“, to rěka: hola; tak by grekske „germanoi“ woznamjenilo „holenjo, wobydlerjo hole“. Wuloženje słowa gr̥m̥b̥now w Keltiskej rěči ma tónsamy woznam. — To nas na naš serbski kraj pokazuje, hornje sakske wsy tym delnim, w holi bydlačym tež „holenjo“ praja, a ja so hišće na to dopomnu, hdyž my džěci z hole do sakskich wsow přińdžechmy, zo džěci na nas wołachu: „holenjo, holeno.“ — Słowo „Germanoi“ so w grekskim namaka w 4. lětstotku do Chrystusa; snano je to tón čas, w kotrymž

¹ Ja běch sebi po woznamje słowa „germanus“ slědowace wuloženje připrawil: „Germanus“ rěka w romskej rěči: bratrowski, poľbratrowski, sotriny, polsotriny; z tym cheychu, tak myslach. Romjenjo, kiž běchu jedyn wulki zjednočeny, swět wobknježacy lud a so z hordosću „populus Romanus“ (romski lud) mjenowachu, tutej měšeńcy ludow a narodow, kiž běchu z džěla tež mjez sobu zblizene, zhromadne mjeno „populi germani“ dać, to rěka: bratrowske, poľbratrowske, sotrine, polsotrine ludy.

² Starosłowjanske „gr̥m̥b̥“ rěka po Miklošiču „hola“; „grman“ je tworjene po serbskim wašnju: gr̥m̥b̥ + an = grman; hola + au = holan; kóncowka — an je do cyla słowjanska — serbska, n. př. Wochožan, Slepjan Bukečan, Wjelečan atd. — W grjekskej rěči je so wyše toho jako druha kóncowka — os připowsnyla, tak zo słowo „germanos“ rěkaše; we lačanskim pak pola Romjanow kóncowka — us, a tohodla „germanus“. — Hdyž germanistojto słowo „german“ z keltiskeho wotwodźuja, hdžež tež „holan“ rěka, ma so wopomnić, zo su Keltojo w Galliskej, džensnišej Francowskej, sydli, a so wot tam do Španiskeje, polnóčneje Italskeje Štyrskeje a Serbskeje rozšěrili; tež su do Makedonskeje a Grjekskeje předobyli, a buchu wola Delphi w l. 279 do Chr. pobići a z kraja wuhnaći; woni běchu nomadiski, ružeńcy lud, kiž njechaše rolu džělać a tohodla so zasydlić njemóžeše. Słowo „german“ pak běše dolho před přikhadom Keltow w Grjekskej znate a wužiwane. Tohodla je dwělomne, hač je „german“ keltiskeho pokhada.

słowjanske a z nim serbske splahi z Grjekami do wužšeho znajomstwa přiúdzěchu, wo čimž budže pozdžišo rěč. — Wot Grjekow je so mjeno „Germanow“ hakle wokoło lěta 80 do Khr. w Romje rozšěriło, a za njón běchu „Germanojo“ tež ludy, kotrež tamnu stronu Rhyna w čěmnych lěsach bydlachu, pčajkim „holenjo“. Tak Georges w swojim lačansko-němskim słowniku wo sydlach „Germanow“ po powjesćach romskeho wójskeho wodžerja Caesara piše: „Germani su ludstwo, kotrehož kraj k wječoru rěka Rhyn, k połodnju rěka Dunaj, k ranju rěka Wisła a k połnocy morjo wobmjezowaše.“ — To je wěste, zo tutón kraj njeběše wot Němcow samych wobydleny, ale zo běchu w nim tež słowjanske narody a tajki słowjanski běše na př. Semnonen, to su Zemjenjo, ludžo, kiž su rolu džělali.³ — Tole mjeno nam wobkrući, zo tu mjez słowjanskimi splahami tež tajke byle, kotrež su so z rolu džělanjom žiwile, što budže so dale hišće lěpje dopokazać móe. To so wot němskich splahow njewobswědči. Grekski geograf Strabon, žiwy w času Khrystusowym, piše: „Powšitkowna woebitśe wšěch tamnych ludow je lohke přeměnjenje sydlisćow dla khudobnosće srědkow k zežiwjenju, a dokelž ani role nježělaju ani pokladow njehromadža, maju jenož na džen cyroby; wone so zwjetša wot stadłow žiwja.“ — Drje Steinhausen we swojich naspomnjenych knihach pyta tajke słowa wosłabić, a jich česć wukhować, hdyž piše: „Kultura tajka snadna njeběše, ze sebi tamnych čłowjekow bjez džělanja role, bjez železnych brónjow, bjez lěpje zežiteje drasty, bjez domow, bjez pučow a wikowanja myslić dyrhjele. Bjez dwěla su Germanojo hižo tehdy we wobstejnosćach, kaž su w tamnišim času pola jich narańšich susćow, Słowjanow, knježile, daloko přescáhnyli.“ — Temu pak Caesar, najwjetši romski wójski wodžer a statnik, † 44 do Khrystusa, we swojich knihach „de bello gallico“, to rěka: „wo galiskej wójnje“ nawřećiwo stupi ze słowami: „agriculturae non studebant“, to rěka: „Wo rolu džělanje so njestarachu“. Caesar je so zetkal ze splahami pola Rhyna, hdžež je z nimi wójnny wjedl. Wón je wopisuje jako džiwich ludži, kiž wokoło čahaju a so wot stadłow žiwja. Tak Strabon kaž Caesar,

³ Čeu naspomnić, zo słowo „German“ za Němca njetrjebam, dokelž běše to woznamjenjenje za wjele wšelakich splahow a župow, ale Němc, hač ranje wěm, zo je so tuto mjeno wot splaha Nemetow na cyły lud přenjesło. Z tym samym prawom mohli so Słowjenjo tež Germanojo mjenować. — Słowjenjo su po Hórniku čí, kiž so na słowo rozymja

kotrajž staj w tym samym času žiwaj byloj, tute němske ludy jako nomadiske, pastyrske, wokołowahace ludy wopisujetaj. Kak mamy sebi te předstajeć, to nam duchowny Schneller jara raznje w svojich knihach „Přez pusćinu na Sinai“ wopisuje, hdžež hišće su tajke ludy žiwe a hdžež je wón mjez nimi přebywał. Wón takle piše: „Cyłe lěhwo z wósom wulkich čornych stanow wobsteji. Tón stan, do kotrehož buchmy dowjedzeni, je přez zawěški z kozaceje seršće do třoch poměrnje wulkich rumnosćow džěleny, na kotrychž jako třěcha jeničke dolhe kryće z kozaceje seršće je wupřestrjene, a kotrež tež při najwjetšim dešću wšitko suche zdžerži. Dwě z tuteju rumnosćow běštej za žony a džěci a kuchinu postajenej. My pak budžemy do třećeje cyłe wotewrjene. Khwatniwje so tepichi wupřestrjeja, na kotrež so my ze swojimaj Moabskimaj přewodžerjomaj zesydamy. Pola bohatsich Beduinow, kiž maja 50 a wjacaj stanow, su tepichi husto najdróžšeje a najwosebnišeje družiny, z kotrymiž mohl so kóždy európski salon hordzić. Jow pak su wone jednore. Ze spodobanjom so naš hospodar ke mni sydnje a započina wosebitosć tajkich „domow ze seršće“ wuložować a khwalić.

„Ty drje hišće husto“, tak wón džeše, „w tajkich domach bydlił njejsy, kaž my Beduinojo je lubujemy. A tola su to najprijomniše domy na swěće. Na žane wašnje njechał w jenym wašich kamjeńnych domow bydlić, hdžež sy na wěcnje na tym samym městnje na zemi natwarjeny. To mamy my Beduinojo jo wjele lěpje. My móžemy swój dom stajić, hdžež chcemy. Su naše stadla jenu krajinu wotpasle, my swoje stany wottorhamy a něhdže druhdže čehnjemy. A potom, hdyž je so w kamjeńnych domach tkhow nalahnyło, kak chceš jim wuběhnyć? Pola nas pak, hdyž budže z njerjadom pře zlě, my swoje byće zwottorhamy a jo ruče na druhim městnje natwarimy. Tak je nam na raz pomhane. Ně, ničo rjeńše na swěće njeje hač naše domy ze seršće.“

Tući Beduinojo su nomadiski lud, kaž němske splahi w swoim času tež běchu, jako Strabon a Caesar wo nich pisataj. To so samo rozumi, zo tajke ludy žaneho rólneho grata, žanych wozow njemějachu, žaneje role njedžělachu a žanych bróznjow njetwarjachu.

Što ma to nětko za našu Łužicu prajić? Z najstaršich časow so w našej zemi nopaški, popjelnicy wurywaju, we kotrychž bu popjel wot spalonych ćělow khowany, a do

kotrychž buchu wšelake dary njebočičkim do rowa sobu date. Tajke nopaški so namakaju tež w krajinach z lóžkimi, snadnymi polemi, tak zo dyrbymy so džiwać, kak su so ludžo w tehdomnišim času na nich zežiwić móhli. Wone su wšelakeho razu, wšelakeje kajkosće a ze wšelakich časow. Zwjetša so nětko takle sudži: Te lěpše a rjeńše su wot starych němskich ludow, samo z časow do Khrystusa, 500 lět, w tak mjenowanej La-Téne periodže, te snadniše a njenahladniše pak ze pózdnišeje serbskeje doby, dckelž stari Serbja njejsu tajkeje wušiknosće měli. K temu nětko přirunaj, štož Strabon a Caesar wo tutech nomadiskich ludach prajitaj, kotrejž staj je znalaj. Tež njeje zwěšćene, zo su němske ludy svojich njebohich palili, we wšelakich časach a na wšelakich městnach su jich pohrjebali. — Nawopak je wo starych Serbach powěsć zwěšćena, zo su čěla svojich zemrětych spalili, popjel we ncpaškach do zemje skhowali, a tehodla je so pola nich tak rjec cyła industrija wuwila. Tak naš njezapomnity dr. Muka w swojej knižy wo słowjanskich městnostnych mjenach w Nowej Marcy mjeno města Zehden na slědowace wašnje wukladuje: „Zehden; po dok. 972 lisćinje, 1187 Zedin(?): XII. a XIII. lětst. Cedene, Cedena, Ceden, Zeden; po pólsk. dok. Zdeń, — z pom. Ziděni resp. Zědění = stsl. Ziděni, hornčernje, město hornčernjow, a potom k woznamjenju hrodzišća kameń u Zděnij = skalny hród abo hrodzišće pola hornčernjow, z pom. Zěděn = stsl. Ziděni, hornčerska hlina, k stsl. Zidi materia, Zidu terra figuralis, potajkim něhdže hornčerske město resp. hornčerski hród. — K temu budže přispomnjene: „Hornčernje, wosebje hornčernje popjelnicow běchu pola starych Słowjanow jara wažne rjemjesło a dyrbjachu so tohodla z hrodzišćami škitować, přir. k tomu pólske Zdun, hornčeř z městnostny-maj mjenomaj Zduny a Zdunska Wola (hornčerska swoboda). — Hora, na kotrejž je něhdy hrodzišće Zehden stalo, džensa hišće hornčerska hora rěka.“

Tak je jasne, zo su stari Serbja popjelnicy sami džělali a tež nahladniše wuhotować zamohli. Dale njesmě so zabyć, zo su w najstaršich časach, kaž Šafařik w svojich starožitnosćach powjeda, grekscy kupecy a wikowarjo přez słowjanske kraje pućowali, hdyž cheychu k baltiskemu morju docpěć, zo bychu drohotny kameń jantor (ně. Bernstein) dostali. A woni wěsće njejsu prózdni přez kraj pućowali, ale su wšelake wudžělki svojeho wumělstwa sobubrali a ducy po puću ludej, za čimž žadaše a štož

trjebaše, poskićowali a předawali, a tak su stari Słowjenjo, a tež Serbja, kaž we wšelakim druhim wěsće tež we hornčerskim wumělstwje Grekow za mištrow měli.

Prof. dr. Schmidt we swojej knize wo Serbach z napisomom „Die Wenden“ wobkruća, zo w přenich lětstotkach po Khrystusowym narodže we Łužicy nowu družinu zasydlerjow namakamy, kotraž so ze swojimi kulturnymi zawostajejkami jako germaniska, to rěka němska, wopokazuje. To běchu Burgundojo, kiž běchu wot Wisly a Wódry přišli. Jich rowy we wokolinje Budyšina a Nyssy jara čiste znamjo jich kultury podadza, nic jeničkeho njegermaniskeho črjopa mjez stami namakali njejsu. Tak je bjez dwěla, zo je so dospołnje nowa kultura a nowe ludstwo a to rańšo-germaniske w přenich lětstotkach po Khrystusowym narodže zasydliło. Tući Burgundojo tež njejsu jenož knježkojo byli, tak zo by kopica wšédneho luda, kotryž kraj pjelnješe, druha ludnosć byla, — a hdyž su Serbja začahnyli, dha su so woni ze zawostatymi Burgundami změšeli a jich přeserbšćili. — Duž jeničke wobswědćenje za to, zo su Burgundojo 500 lět w Hornjej Łužicy přebywali a jow swoju kulturu twarili, bychu někotre črjopy bjez jeničkeho njegermaniskeho znamjenja byle. Čłowjek pak dyrbjał myslić, zo lud, kiž ma wosebitu kulturu a poł tysac lět w jenym kraju přebywa, by swoje zasydlenje nic jeno z črjopami wobswědčić měl, ale z rěčnymi powostankami, z mjenami wsow, sydlišćow, honow, keřkow, trawow a městow. A to je dale cyle wěste, hdy bychu stari Serbja do hotowych wsow a dworow so zasydlili, bychu woni tež mjena tutech wsow a městnow wobkhowali, kaž je to so stajnje w historiji stało. Stare časy a ludy wo nowočasnej purifikaciji ničo wjedźeli njejsu. Naše serbske mjena pak tak derje w Hornjej kaž w Delnjej Łužicy na to pokazuja, zo Serbja do žanych krajinow něhdy přišli njejsu, kiž bychu wot zasydlenych wobydlerjow wobydlene byli, ale woni su sebi mjena za swoje sydlišća cyle sami pytali, namakali a dawali; tute mjena su tehodla cyle originalne a na awtochtonow pokazuja. Je zajimawe, z tutech mjenow samych postajić, kak su nastale. Tuž njech sěčuže krótki přehlad, z wotkel su Serbja swoje mjena za swoje založomne sydlišća brali.

(Přispomnjenje: Wšitke mjena w slědowacych zestajenjach su wzate ze zaslužbnych spisow našeho wulkeho rěčespytnika prof. dra. Muki. Woznam skrótšeńkow: ds.

= delnjoserbski; hs. = hornjoserbski; ně. = němski, sts. = staroserbski; stsl. = staroslowjanski.)

A. Sydlišća, kotrež po svojich něhdušich županach abo wjednikach ze wšelakim přeměnjem hač do džensnišeho dnja swoje mjena noša. (Sym je tak zřjadowal, zo najprjedy mjena wjednikow steja a potom mjena wsow, kotrež maju po nich swoje mjena.)

1. Balcmir (ně. Zauberruhm): ds. Balkow.
2. Beneslaw (ně. Mordruhm): hs. Bjenišow, Bónjegy; ds. Bendow, Benow, Bónojce.
3. Běloslaw (ně. Weißruhm): hs. Bělecy, Bělšecy, ds. Bělcjce, Bělošin, Bělkow.
4. Běgoslaw (ně. Rennruhm): hs. Běžik, ds. Běžyce.
5. Błogoslaw (ně. Seligruhm): hs. Błohašecy, ds. Błobošcjec, Błožyn.
6. Bogamił (sts. Bogan, ně. Gottlieb): hs. Banecy (sts. Boganowicí).
7. Boguslaw (ně. Gottesruhm): hs. Bošecy, Bójswecy, Bóšicy; ds. Bobošojce, Bogow, Bogumin, Bochow, Bóšac, Slawkojce.
8. Bolibor (ně. Bester Kämpfer): hs. Bolborecy.
9. Borislaw (ně. Kampfruhm): hs. Poršicy.
10. Bólerad (ně. Bestberatender): hs. Bólericy.
11. Bóleslaw (ně. Meistruhm): ds. Bólešojce.
12. Bronislaw (ně. Waffenruhm): ds. Bronice, Bronkow.
13. Budomir (ně. Wachtruhm): hs. Budyšin, Budyšink, ds. Batyn (Budyń).
14. Budorad (ně. Wachtfreudig): ds. Budoraz.
15. Budyslaw (ně. Wachtruhm): hs. Budyšin, ds. Budyeh, Budyehow, Buchow.
16. Čakoměr (ně. Ruhmerwartender): ds. Čakow.
17. Čakorad (ně. Gernerwartender): ds. Šachlejec (sts. Čakolewice), Šechlin (sts. Čaklin).
18. Čechorad (ně. Kinderfreund): hs. Čašecy, Čiškecy, Šešow; ds. Cechlin, Cecholin, Šešow (sts. Češow).
19. Čěliměr (ně. Rührigkeits ruhm): hs. Čelchow, ds. Celichow, Celimojce, Cyltow.
20. Daroslaw (ně. Gabenruhm): hs. Darin, ds. Dachow, Datyn.
21. Daždibog (ně. Gottesgabe): hs. Dažin, Dažink.
22. Dobrislaw (ně. Anmutsruhm): hs. Debiškow, Debsecy, Debšk.
23. Dobrobud (ně. Guter Wecker): ds. Dobrobud, Dobryńe.

24. Dobromir (ně. Durch Güte berühmt): hs. Dobranecy, Dobrašecy, Dobrošecy, Dobruša.
25. Dźiwosław (ně. Glanzruhm): hs. Džěwin, Džěwink, Dźiwoćicy.
26. Drogomir (ně. Ruhmlieb): ds. Droganojce, Drochow, Drožkow.
27. Dobromysl (ně. Gütig Denkender): hs. Myslecycy, Myšecy.
28. Duchosław (Dušek, ně. Geistesruhm): hs. Šekecycy, ds. Šekojecy.
29. Gnasław (ně. Jagdruhm): hs. Gnašecy.
30. Gyzdosław (ně. Stolzruhm): ds. Gižojce (Gižkojecy), Cyzdowice (Gizdkowice).
31. Glědosław (ně. Glanzruhm): ds. Glichow.
32. Gódosław (ně. Durch Tüchtigkeit berühmt): hs. Ho-dźij.
33. Gólerad, Gólemil (ně. Kinderfreund): hs. Halećin, Holešow, ds. Gólkojecy, Gólyn (Gólun), Gólynk, Góla-šojce, Gólašow, Golišyn, Gólow.
34. Goriměr (ně. Ruhmesbrand): hs. Horšow, ds. Góre-now, Górice.
35. Góstirad (ně. Gastfreundlich): hs. Hosćinecycy, ds. Gos-ćeraz (Gešćeraz), Góstkow.
36. Grubota (ně. Ingrium): hs. Hrubjelćicy, Hruboćicy.
37. Chotěbud (ně. Wachwilliger): ds. Chošebuz.
38. Chotěměr (ně. Friedenwünschend): hs. Čemjercy (sts. Cho-Těměrici), Khotmar (sts. Chotomar).
39. Chwatimir (ně. Eilruhm): hs. Khwaćicy.
40. Jarosław (ně. Frühruhm): hs. Jerchecy, Ješicy.
41. Kaziměr (ně. Friedenstifter): hs. Kašecy.
42. Kumosław (ně. Patenruhm): hs. Kumšicy.
43. Kwětomir (ně. Blütenruhm): hs. Kwětanecy.
44. Liboměr (Luboměr, ně. Friedlieb): ds. Libice, Lišešin.
45. Luborad (ně. Gernlieb): Luboraz.
46. Lubosław (ně. Ruhmlieb): hs. Lubata, Lubhosć, Lubij, Lubinsk, Lubjene, Lubnjow, Lubochow, Lubolń, Lu-bowe, Luboz, Lubuš, Luptin; ds. Lubin, Lubink, Lubń, Lubńow, Lubochow, Lubolee, Lubošc, Lubošojce.
47. Lutobor (ně. Grimmiger Kämpfer): hs. Lutochow, Lu-towč, Lutyjecy; ds. Lutobor, Lutol.
48. Łagosław (ně. Annutsruhm): hs. Łagow, Łahow; ds. Łagow.
49. Łowjosław (ně. Jagdruhm): hs. Łuwoćicy, ds. Łochoj-ce, Łojojc, Łojow.

50. Lučislaw (ně. Durch Gewinn berühmt): hs. Luchow.
51. Machoslaw (ně. Fechtruhm): ds. Mašow (Mešin).
52. Manislaw (ně. Zauberruhm): hs. Manjow.
53. Mečislaw (ně. Schwertruhm): hs. Mješicy.
54. Měroslaw (ně. Friedlieb): hs. Měrjow, Měrkow ds. Měre, Měrkow.
55. Milorad (ně. Ratlieb): hs. Miloraz.
56. Miloslaw (ně. Ruhmlieb): hs. Milkecy, Miločicy, ds. Milašow, Miložce.
57. Nadejoměr (ně. Friedenshoffnung): hs. Nadžanecy.
58. Nětoměr (ně. Inbrunstruhm): hs. Něćin.
59. Nosislaw (ně. Ruhm davontragend): hs. Nosačicy.
60. Pazislaw (ně. Umsichtiger): hs. Němske a Serbske Pazlicy.
61. Prawoslaw (ně. Durch Rechtschaffenheit berühmt): hs. Prawočicy.
62. Protiwoj (ně. Kampfgegner): hs. Protecy.
63. Premysl (ně. Bedächtiger): hs. Přemyslecy, ds. Pšemyšojce.
64. Pribyslaw (ně. Ruhmesmehrter): hs. Přišecy, Přiwčicy, ds. Pšichow.
65. Radibor (ně. (Kampflustig): hs. Radwor.
66. Radolub (ně. Ratliebend): hs. Ralbiccy.
67. Radoměr (ně. Friedlieb): hs. Radynk.
68. Radoslaw (ně. Ruhmlieb): hs. Radšow, Radšowk, — Rachlow, Rašow, ds. Radlik, Radlow, Radom, Radšow, Raduš, Radyń, Rydań (Radyń), Rašyń.
69. Radowid (ně. Gerngesehener): ds. Radowiz.
70. Ranislaw (ně. Frühberühmter): ds. Rań, Rańchow, Rańk, Rańšow, Rańšyk.
71. Rědołow (ně. Ordnungsjäger): ds. Rědlojce (Relojce).
72. Rodoslaw (ně. Durch sein Geschlecht berühmt): hs. Rodecy.
73. Sěmislaw (ně. Familienruhm): hs. Semichow.
74. Skerbislaw (ně. Schatzruhm): hs. Skarbišecy, ds. Skarbišojce.
75. Spytigněw (ně. Jähzorn): ds. Gněwašice.
76. Spytislaw (ně. Schönruhm): hs. Spytecy.
77. Sulislaw (ně. Bestruhm): hs. Sulšecy, Sulšecy, ds. Slichow, Sulimirojce.
78. Stanislaw (ně. Standruhm): hs. Stachow, ds. Stańšojce, Stachow.
79. Stobow (ně. Hundertkämpfer): ds. Stobrice, Stobice.

80. Strěgoměr (ně. Wachtruhm): hs. Cyžecy ds. Stšěgańc, Stšěgojce.
81. Strěgorad (ně. Gernschützensender): ds. Cygrin, Cygrow.
82. Strěžisław (ně. Wachtruhm): ds. Stražow (sts. Strěžow), Tšěšojce.
83. Stwětosław (ně. Weltruhm): ds. Swětow.
84. Šerpisław Terpisław, ně. Dulderruhm): ds. Šerpšow.
85. Širosław (sts. Široch, ně. Weitberühmt) hs. Šěrachow.
86. Techoměr (ně. Trostruhm): hs. Khanecy (sts. Těchanovici).
87. Tetomił (ně. Tantenfreund): hs. Četow.
88. Těšimir (ně. Trostruhm): hs. Čěchorecy.
87. Tichomysl (ně. Friedlich Denkend): hs. Čichoney.
88. Trěbisław (ně. Träger nützlichen Ruhmes): ds. Trěbejce.
89. Tugoměr (ně. nach Frieden sich sehnd): ds. Tugoń.
90. Wadisław (ně. Streitruhm): hs. Wadecy, Wawicy.
91. Walosław (ně. Kriegersruhm): hs. Wałojce.
92. Wjelesław (ně. Vielruhm): hs. Wjelećin, ds. Weletow.
93. Wjeliměr (ně. Großruhm): hs. Wjelkow, ds. Welmice.
94. Wětosław (ně. Gewinnruhm): ds. Wětošow, Watk (Wětk).
95. Witoměr (ně. Auf Frieden Bedachter): ds. Witanojce.
96. Witosław (Witoch, ně. Siegesruhm): hs. Witochow.
97. Wojosław (ně. Kriegersruhm): ds. Wochow.
98. Zemisław (ně. Erdenruhm): hs. Zemicy.
99. Zrisław (Zriša, ně. Ruhmglänzend): hs. Zrěšin.
100. Želiměr (ně. Friedenssehnsüchtiger): hs. Želatow, ds. Želchow, Želichow (Cylichow).
101. Žitoměr (Dobrožit — Žitko — ně. Auf's Leben Bedachter): hs. Žič, Žičeń, Žičeńk, ds. Žytčen (sts. Žitčeń, Žytym (Žytyń), Žymerojce.

B. Wjesne mjena po kajkosći zemje.

1. Po bahnitej a tonidlowej zemi: (hs. bahno, ds. bagno, ně. Morast): ds. Bageńc. — (hs. a ds. blóto, ně. Sumpf) ds. Nabloto, Zabłoto. — (stsl. brъno, sts. borno, rě. Morast): ds. Bornow — (ds. dech — dešno, ně. dunstig): hs. Daški; ds. Dešank, Dešno, Dychow; — (stsl. grъz, sts. grěz, ně. Sumpf): ds. Grěšna; — (sts. Kał, ně. Sumpf): ds. Kałk, Kałkojce, Kałojce, Kałow, Kalawa; — (hs. łuh, ds. ług, ně. Sumpf): hs. Ług, Łuh, Łužc, Łužki, Łužnica, Załhow, Załuž; ds. Ług, Łukawica, Pšilug, Załgozdź, Załuž; — (sts. parc, ně. Morast): hs.

- Parcow, ds. Parsk; — (ds. smogor, ně. Torf): ds. Smogórow; — (ds. tuchy, ně. modrig): hs. Tuchor, ds. Tuchorojce, Tuchow.
2. Po bělej Zemi: (hs. a ds. běly, ně. weiss); hs. Běla, Běla Hora, Běla Woda, Běle Noslicy, Běloš, Běly Halštraw, Běly Khołmc, Bělicy, Bělin, Bělno, Bělsecy; — ds. Běla Góra, Běla Górka, Běly Gózd, Bělin, Bělkow, Bělošin, Bělsko.
3. Po čerwjenej zemi (hs. čerwjeny, ds. cerwony, ně. rot): Čerwjena Hora, Čerwjena Woda, Čerwjene Noslicy; — ds. Čerwěna, Čerńow; — (stsl. рѣдръ, sts. řědry, ně. rot): hs. Řědoř.
4. Po čornej zemi (hs. čorny, ds. cerny, ně. schwarz): hs. Černsk, Čorna Woda, Čornecy, Čorne Noslicy, Čornica, Čornjow, Čornow, Čorny Khołmc, Čorny Worjol; — ds. Carna, Carnojce, Carny Gózd, Cerna, Cersk (Cernsk).
5. Po dolinatej zemi (hs. a ds. dolina, ně. Tiefe, Tal): hs. Delany, Delnja Hórka, Delnja Kinja, Delnje Brusy; — ds. Daile, Delič, Dolań, Dolańe, Dolek, Dolinki, Dolojce, Dolska; — (stsl. дѣбръ, sts. dobr, ně. Tal): hs. Debricy, Debrikecy; — ds. Darbńa, Debrik, Debsk, Derbn, Dobra, Dobrolug, Dobryń, Dobryńe.
6. Po hatojtej zemi (hs. hat, ds. gat, ně. Teich): hs. Hat, Hatk, Haty.
7. Po holojtej zemi (stsl. брѣно, sts. bor, ně. Wald): hs. Borow, Borowišća, Boršć, Borštka; — ds. Baršć, Bórin, Bórkowy, Bóroj; — (hs. khójna, ds. chójna, ně. Kiefer): hs. Khójnica, Khójnič, Khójnička, Khójnišćo; — ds. Chójany, Chójna, Chójnik; — (hs. hola, ds. góla, ně. Heide): hs. Hela, Holca, Hólnik; — ds. Góla, Gólica, Gólin, Gólink, Gólnica, Gólsk, Podgóla; — (stsl. гвѣздъ, sts. gózd, ně. Wald): hs. Hósk, Hóznica, Húćina(?), Huska; — ds. Gózc, Gózd, Gózde, Gózdowe, Gózk, Gózna.
8. Po horatej zemi, (stsl. брѣдо, sts. bordo, ně. Höhenrücken): hs. Borda, Bórduc; — ds. Barce (stsl. děl, ně. Hügel): hs. Zadžěl (sts. Zaděl = za horu, ně. Zedel); — ds. Zelow (sts. Dělov, ně. Diehlo); — (hs. hora, ds. góra, ně. Berg): hs. Hory, Hórka (Horna a Delnja), Zahor; — ds. Góra, Běla Góra, Góranki, Górki, Górkoška, Górna, Górsk, Góry; — (hs. Khołm, ds. chólm, ně. Bergspitze): hs. Khołmc, Běly Khołmc, Čorny Khołmc; — ds. Čhanc, Chólm, Chólmc.

9. Po hlinjanej zemi, (hs. hlina, ds. glina, ně. Lehm): hs. Hlina, Hlinka; — ds. Glinka, Glinki, Glinsk; — (hs. a ds. jil, ně. Lette): hs. Jilojcy; — ds. Jilow, Wilow.
10. Po jamatej zemi: (hs. a ds. jama, ně. Grube): hs. Jama, Jamne, — ds. Jamnice, Jamno; — (sts. rupa, ně. Loch): ds. Rupin.
11. Po jězorojtej zemi: (hs. jězor, ds. jazor, ně. See): hs. Jězor; — ds. Jazor, Jazore, Jazorce, Jazorki, Iazory.
12. Po kamjeńtnej zemi: (hs. a ds. Kamjeń, ně. Stein): hs. Kamjeńc, Kamjene, Kamjenica, Kamjena, Kamjenej, Kamjeńtna Wólšinka; — ds. Kańeńc, Kańenej, Kańenica, Kańeńki, Kańenna — (hs. Zornowe, ds. Zarno, ně. Granit): hs. Žornosyki, ds. Zarnow.
13. Po keřkatej zemi: (hs. a ds. keř, ně. Strauch): ds. Keřkojce, Kře (Nowe Kře), Zakřeje, Zakró, Zakrów.
14. Po mokrej zemi: (hs. a ds. mokry, ně. nass): ds. Mokař, Mokra, Mokre, Mokricy, Mokro, Mokrow, Mokošja, Mukeš.
15. Po pěskojtej zemi: (hs. pěsk, ds. pásk, ně. Sand): hs. Pěskecy; — ds. Pěški, Pěscyna.
16. Po rudojtej zemi: (hs. a ds. ruda, ně. Eisenstein, Rote Erde): hs. Rudnica, Rudej; — ds. Rudna, Rudow, Rudy.
17. Po runej zemi: (hs. runy, ds. rowny, ně. eben): hs. Rowne; — ds. Rowna, Rowno.
18. Po suchej zemi: (hs. a ds. suchi, ně. trocken): ds. Sucha, Suchol, Suchy Gózd, Suchy Chlěb, Sušow.
19. Po wysokej zemi: (hs. wysoki, ds. husoki, ně. hoch): hs. Wysoka; ds. Husoka.

C. Wjesne mjena po štomach a keřkach,

pod abo mjez kotrymiž je so zasydlenje stalo.

1. Po brězy: hs. brěza, ds. bráza, ně. Birke): hs. Brěza, Brězecy, Brěžnja, Brězow, Brězowka, Brězyna, Brězynka, Brězyšćo; — ds. Bráze, Brázka, Brázow, Brázowe, Brázyn, Brázynka, Brězecy.
2. Po bozu: (hs. bóz, ds. bez, ně. Hollunder): Bozankecy; — ds. Bezki.
3. Po brěst-u (stsl. brěstъ, sts. brěst, ně. Ulme); — hs. Brěžki; — ds. Brašćany, Brěst, Brěstawa.
4. Po buku: (hs. a ds. buk, ně. Rotbuche): hs. Buk, Bukcecy, Bukojna, Bukow, Bukowe, Bukowka; — ds. Bucyn, Bukoje, Bukowina.

5. Po černju: (hs. čern, ds. šern, stsl. ternъ, ně. Dorn, Schlehe): hs. Tornow; — ds. Tarnojce, Tarnojsk, Tarnosk.
6. Po čis-u: (sts. tis, hs. čis, ds. šis, ně. Eibe): hs. Čisk, Čisow, Čisowa; — ds. Šisej, (Čisej).
7. Po drěň-u: (stsl. drěňъ ně. Kornelkirschbaum): hs. Drěnow; — ds. Drěnow.
8. Po hrab-u: stsl. hrab, ds. grab, ně. Weißbuche); hs. Hrabowa, Rabocy; — ds. Grabice, Grabik, Grabin, Grabk, Grabkow, Grabow.
9. Po jablonju: (hs. a ds. jabłoń, ně. Apfelbaum): hs. Jabłońc; — ds. Jabłoń, Jabłońc.
10. Po jasenji: (hs. a ds. jaseń, ně. Esche): hs. Jaseńca; — ds. Jaseń, Jaseńca, Jaserna, Jasńenow.
11. Po jaworu: (hs. a ds. jawor, ně. Ahorn): hs. Jawora, Jawornik; — ds. Jawora, Jaworka.
12. Po jědli: hs. jědla, ds. jedla, ně. Tanne): hs. Jědlica, Jědlow; — ds. Jedlišće.
13. Po jemjeli: (hs. a ds. jemjela, ně. Mistel): ds. Jemelica, Jemelnica.
14. Po jiwje: (hs. jiwa, ně. Saalweide); hs. Jiwowa.
15. Po krušwinje: (hs. krušwina, ds. kruša, ně. Birnbaum): hs. Krušwica; — ds. Krušwica — Krušow.
16. Po khróst-u: (stsl. chrъwastъ, hs. khróst, ně. Eichen-gestrüpp): hs. Khrósticy, Khróst, Khróstawa.
17. Po lěscy: (hs. a ds. lěska, ně. Haselnuß): hs. Lešawa; — ds. Lecyn, Lěšće.
18. Po lipje: (hs. a ds. lipa, ně. Linde): hs. Lipa, Lipica, Lipič, Lipinki, Lipiny, Lipja, Lipje, Lipoj, Lipowe; — ds. Lipě, Lipna, Podlipa.
19. Po swibje: (hs. a ds. swiba — swida, ně. Kornelkirsche): hs. Swódnica; — ds. Swiba, Swibinki.
20. Po šmrěku: (hs. šmrěk, ds. škrok — sosna, ně. Fichte); ds. Škroki — ně. Zossen.
21. Po wjazu: (hs. wjaz, ds. wěz, ně. Rüter); hs. Wjazońca.
22. Po wjerbje: (hs. a ds. wjerba, ně. Weide): ds. Wjerbno.
23. Po wólši: (hs. a ds. wólša, ně. Erle): hs. Wolešnica, Wólšina; — ds. Wólšnica, Wólšyna, Wólšynka.
24. Po wósy: hs. a ds. wósa, ně. Espe): ds. Wóseńck, Wóseńk, Wósna.

D. Wjesne mjena po ptacěkach.

1. Po baconje: (hs. bačoń, ně. Storch): hs. Bačoń; — ds. Storkow (stsl. strъkъ).

2. Po čajcy: (hs. čajka, ně. Kiebitz): ds. Sejkow.
3. Po čapli: (hs. čapula, ně. Reiher): hs. Počaplicy, Čěplin.
4. Po čawli: (hs. čawla, ně. Kiebitz): ds. Šawlica.
5. Po drozdze: (sts. drozd, hs. drózna, ně. Drossel): hs. Droždžij, Podroždž.
6. Po goguli: (ds. gogol, ně. Schnatterente): ds. Gogolow.
7. Po holbju: (hs. holb, ds. gołub, ně. Taube): ds. Golbin, Gołubin.
8. Po husyey: (hs. hus, ds. gus, ně. Gans): ds. Gusow.
9. Po jatřobje: (hs. jatřoř, ně. Habicht): hs. Jatřoř.
10. Po kanji: (hs. a ds. kańa, ně. Sperber): ds. Kańow.
11. Po kopju: (hs. a ds. kołp, ně. Schwan): hs. Kołpin, Kołpica.
12. Po kósu: (hs. a ds. kós, ně. Amsel): hs. Koslow; — ds. Kósobus, Kósojce.
13. Po kraku (rapaku): (hs. a ds. krak, ně. Rabe): hs. Krakecy, Krakow.
14. Po ptaku: (hs. a ds. ptak, ně. Vogel): hs. Ptačecy.
15. Po skuli: (hs. a ds. skula, ně. Brachvogel): ds. Skulin.
16. Po sowje: (hs. a ds. sowa, ně. Eule): ds. Cowe, Sowe — ně. Sauo, Sauen.
17. Po srócy: (hs. a ds. sróka, ně. Elster): ds. Srokow, Žrokow.
18. Po supu: (hs. a ds. sup, ně. Geier): hs. Supow.
19. Po worjołu: (hs. worjoł, ds. jeřel): ds. Wórlicy.
20. Zo zybje: (hs. a ds. zyba, ně. Fink): hs. Zyjecy (Zybjecy).

E. Wjesne mjena po zróstlinach a trawach.

1. Po bobu: (hs. a ds. bob, ně. Bohne): ds. Bobow.
2. Po jahłach: (hs. jahły, ds. jagły, ně. Hirse): ds. Jagligojce.
3. Po kislicy: (hs. a ds. Kislica, ně. Sauerampfer): hs. Kiselca, Kislink, Kisyłk; — ds. Kislica.
4. Po konopji: (hs. a ds. konop, ně. Hanf): ds. Konopotna, Knopojce.
5. Po kopru: (hs. a ds. kopr, ně. Dill, Feldkümmel): hs. Kopicy, Koproj; — ds. Kiperka. *Koprowcy p. k. k.*
6. Po kopřiwe: (hs. kopřiwa, ds. kopšiwa, ně. Nessel): Kopšiwa.
7. Po kostrowje: (hs. kostrjow, ds. kostrowa, ně. Tresse): hs. Koscebra; — ds. Ketšojece, Kostrěvice.

8. Po krupje: (hs. krupa, ds. křupa, ně. Graupe): hs. Křobnica, Křopnja; — ds. Kšupow.
9. Po krjeblicy: (stsl. krebla, ds. krěblica, ně. Kerbel): hs. Krjebja (?); — ds. Kšewlica.
10. Po khmjelu: (hs. khmjel, ds. chmel, ně. Hopfen): hs. Khmjeliš; — ds. Chmelow.
11. Po khóšcu: (hs. khóšc, ds. chóšc, ně. Besenginsterstrauch): ds. Chóšc, Chóšceńik, Chóžyšćo.
12. Po łobodze: (hs. a ds. łoboda, ně. Melde): ds. Łobožice.
13. Po łuku: (hs. a ds. luk, ně. Lauch): ds. Łukawica, Łukecy, Łukow, Łukowe.
14. Po malinje: (hs. a ds. malina, ně. Himbeere): ds. Malń, Malinki.
15. Po mochu: (hs. moch, ds. mech, ně. Moos): hs. Mochowe; — ds. Měšk, Mochlica, Mochlice, Mochow, Mokok — Pšyńe (stsl. Mšńe).
16. Po rěpje: (hs. a ds. rěpa, ně. Rübe): ds. Rěpina, Rěpišćo, Rěpkow.
17. Po rěsu: (hs. a ds. rěsa, ně. Wasserlinse): ds. Rasne (Rěsne).
18. Po rohodži: (hs. rohodz, ds. rogož, ně. Schilfrohr): ds. Rogczno, Rogczna.
19. Po rozdzu: (ds. rozdze, ně. Gestrüpp): ds. Rozdžice — (hs. Róžant, Róžany, Rožanticy?).
20. Po ruće: (hs. a ds. ruta, ně. Raute) † ds. R'usi, R'úe (Rjuće).
21. Po soku: (hs. a ds. sok, ně. Linse): hs. Cokow, Sokow.
22. Po synu: (hs. a ds. syno, ně. Heu): ds. Syńeńce.
23. Po wrjosu: (hs. a ds. wrjos, ně. Heidekraut): ds. R'asnik (Wrasnik).

F. Wjesne mjena po zwěrjatach .

1. Po jelenju: (hs. a ds. jelen, ně. Hirsch): ds. Jelenće, Ielenjow.
2. Po jěžu: (hs. jěž, ds. jež, ně. Igel): hs. Jěžow; — ds. Jažyń, Ježkojce, Jěžyn.
3. Po karasu: (hs. a ds. karas, ně. Karausche): ds. Karas.
4. Po kobli: (hs. a ds. kobla, koblarnja, ně. Stute, Stuterei): hs. Kobjelin, Kobllica, Kobllicy; — ds. Kobla, Koblej, Koblów, Koblńja, Kobylin.
5. Po kóčcy: (hs. kot a kóčka, ds. kóčka, ně. Katze): hs. Kočina, Kotecy, — Koča, Kočica; — ds. Ketecy, Košina.
6. Po konju: (hs. a ds. kón, ně. Pferd): hs. Konjecy; — ds. Końarejce.

7. Po kosmowcu: (ds. kósmowec, ně. Zottelbär): hs. Kosmow; — ds. Kósmejce.
8. Po kozy: (hs. koza, ds. kóza, ně. Ziege): hs. Kozarcy, Kózły; — ds. Kózle, Kózlicy, Kózlow, Kózły, Kózow.
9. Po kunje: (hs. a ds. kuna, ně. Marder): ds. Kunicy.
10. Po kuntworje (hs. kuntwora — komor, ně. Mücke): hs. Komorow; — ds. Komorice, Komorow.
11. Po linje: (hs. a ds. lin, ně. Schleie): ds. Lińe.
12. Po lišcy: (hs. a ds. liška, ně. Fuchs): ds. Liškow, Liškowk.
13. Po moli: (hs. a ds. mola, ně. Motte): ds. Molin.
14. Po myši: (hs. a ds. myš, ně. Maus): hs. Myšecy; — ds. Myšyn.
15. Po pčole: (stsl. брѣтѣ = pčolnica, ně. Bienenstand): hs. Bart, Brětnja; — ds. Barce, Barcelin, Barcow, Bertno, Brětna.
16. a) Po psu. (hs. pos, ds. pes, ně. Hund): hs. Psow'e
b) Po mlodym psu = šćenjeću: (stsl. štěně, hs. šćenjo, ds. šćeńe, ně. junger Hund): hs. Šćeńca, Šćeńe, Šćeńca. — ds. Šćeńe, Šćeńojce.
17. Po raku: (hs. a ds. rak, ně. Krebs): hs. Rakecy, Raknica; — ds. Rakow, Reclin.
18. Po sornje: (hs. sorna, ds. serna, ně. Reh): hs. Sernjany.
19. Po šwjerču: (hs. šwjerč, ds. šwjerck, ně. Grille): ds. Šwerekow.
20. Po turu: (hs. a ds. tur, ně. Auerochs): hs. Turjo; — ds. Turej.
21. Po uru: (hs. a ds. ur, stsl. urw, ně. Auer): hs. Wuricy.⁴
22. Po wjelku: (hs. a ds. wjelk, ně. Wolf): hs. Wjelkow, Wjelkowy; — ds. Welca.
23. Po wši: (hs. woš, ds. weš, ně. Laus): ds. Wóškojce, Wóškow.
24. Po želnje: (stsl. želvnja, hs. a ds. želnja, ně. Sumpfschildkröte): hs. Želnja, Želnje; — ds. Želńe, Želnica, Želnojce, Żelnow.
25. Po žubru: (hs. a ds. žubr, ně. Bison): Zubernička, Zubornica.
26. Po žurku: (hs. a ds. žurk, ně. Hamster): hs. Žuricy.

⁴ W rozprawje wo jenym zwěrjeću (zoologiskej zahrodže) čitach, zo su tele zwěrjata kaž ur, tur, žubr před lěttysacami w našim kraju jako dźiwje swoje žiwjenje swobodnje wužić móhli; tak je tola z teho widjeć, zo su stari Serbja, hdyž su woni po tutych zwěrjatakach swoje sydlišća pomjenowali, w tajkim času naš kraj wobsynuli, hdyž su tajke zwěrjata wonkach w lěsach nadešli.

**G. Wjesne mjena po wosebitych džělach,
kotrež so wot wobydlerjow w sydlišću wukonjachu.**

1. Cazow, wjes, hdžež sazarjo, wuhnjemječerjo bydlachu.
2. Demjany, sydlišće wuhlerjow, kiž wuhlo palachu.
3. Dženikecy, sydlišće murjerjow (stsl. Zdenikowici; Zdenik = murjer).
4. Džěže, sydlišće čłowjekow, kiž džěže a mjecki džělachu.
5. Džěžnikecy, sydlišće džěže džělacych.
6. Kosarnja, sydlišće tajkich, kiž kosy džělachu.
7. Košica; 8. Kóšnoyce, stsl. Kóšinowice; 9. Kóšynka, sydlišća ludži, kiž koše, korby z witkow plečechu.
10. Łukecy, sydlišće tajkich, kiž łuk, cybulu plahowachu.
11. Mazniki, sydlišće ludži, kiž smołu a kołmazu warja-
12. Michow, sydlišće mnichow. [chu.
13. Ratarjecy, sydlišće ratařskich džělačerjow za město Budyšin.
14. Sazařejce, sydlišće wuheńmječerjow.
15. Sernjany, sydlišće tajkich, kiž sorny honjachu a loja-
16. Smoliecy, sydlišće smołu warjaacych. [chu.
17. Swinjarńja, sydlišće plahowarjow swini za klóštr.
18. Trapidłow, sydlišće dračow (sts. Trapidłow: trapidło: Folter).
19. Żwenow, sydlišće čłowjekow, kiž su zwěna džělali.
20. Żornosyki, městno, hdžež su žorny (stsl. жорны) t. j. mlynske kamjenje ze žornowca sykali, t. j. łamali a česali.

**H. Wjesne mjena po wukopanych, wupalenych
městnach a po woporniščach.**

1. Bóšericy, ně. Buscheritz (w lisć. Posarice); sts. Bošerici m. Požarice; po-žar: požariti = wupalić.
2. Horšow, ně. Horsch, sts. Gorišow: gorěti = palić.
3. Łaz, ně. Lohsa, sydlišće na wukopanym abo wurubanym městnje w lěsu.
4. Požarin, ně. Paserin, sts. po-žariti = wupalić.
5. Spalene, ně. Brand, sydlišće na wupalenym městnje, woprownišće.
6. Spale, ně. Spohla, sydlišće na wupalenym městnje, woprownišće.
7. Třebecy, ně. Trebendorf; 8. Třebice, ně. Tröbitz; 9. Třebink, ně. Trebinchen; 10. Trjebin, ně. Trebendorf; 11. Trjebink, ně. Klein-Trebendorf; 12. Trjebjeńca, ně.

- Steindörfel; 13. Třebule, ně. Triebel; 14. Třebuz, ně. Trebus; wšitko sydlišća na wukopanych, wurodowanych městnach, z razom wopornišća; sts. trěbiti = kopać, rodować, woprować.
15. Wopaleń, ně. Oppelhain, sydlišćo na wupalenym městnje.
16. Wuhele, ně. Moholz, sts. Ugelec; ugle, městno, hdžež bu na wuhlo spalene
17. Zhorjele, ně. Görlitz, sts. gorěti = palić, woprowne městno.
18. Zahan, ně. Sagan, sts. Žagań; sts. Žagati = palić.
19. Žarki, ně. Särka; 20. Žarow, ně. Sorau; 21. Žarow, ně. Sohr-Neundorf; Žar = Brand; sydlišća na wupalenych městnach.
22. Ždžar, ně. Särchen; 23. Ždžar, ně. Sohra; 24. Ždžarki, ně. Särchen; 25. Ždžary, ně. Groß-Särchen; 26. Ždžeř, (Zdeř), ně. Sdier; Ždžar = wupalene; sydlišća na městnach, kiž buchu w hustych, čěmnych lěsach wusmalene a wupalene.

*

Tuta zestajeńka wjesnych mjenow serbskeje zemje njech nam dopokaže, zo su stari Serbja swoje wjesne mjena sami pytali, namakali a dawali; woni su je sem brali wot toho, štož su namakali a měli, wot swojich županow abo wodžerjow, wot wšelakosće zemje, wot štomow a keřkow, wot trawow a zróstlinow, rybow a ptačkow, a wšitke we swojej rěči; jow ničo njepytnejš wo zbytkach burgundiskeje, keltiskeje abo illyriskeje rěče, khiba zo mjena kaž hs. Rychwałd, ds. Rikowałd, abo hs. Dürrbach, ds. Sucha Grobla za tajke wudawaš. Wono so hodži z lohkosću dopokazać, zo su wsy z němskimi mjenami pózdnišeho pokhada, abo zo je so jim město serbskeho němske pomjenowanje po němskim wobsedžerju dało. Hdy bychy so Serbja do wobydlenjeje a wobdžělaneje krajiny dobyli a ju wobsadzili, hdžež by zasydleny a rolu džělacy lud swoje sydlišća a za nje swoje samsne mjena měl, dha bychy woni cyle wěsće tajke mjena přewzali, kaž mamy w tym přeněmčene serbske krajiny za dosahace wobsweđćenja, a tež kolonije w Africy za to swědča, zo su so mjena sydlišćow za čornych wot kulturnych narodow přewzale a wobkhowale. To by był dopokaz, zo su Serbja něhdy do prózdného a pusteho kraja začahnyli. Woni tež njejsu žanych spomnjenjow abo dopomnjećow na swoju prjedawšu staru domiznu sobu přinjesli, zo bychy po nich swoje nowe sydlišća pomjenowali, kaž so to zwjetša stawa, hdyž ludžo

do cuzeho kraja wučahnu, zo potom w nowej domiznje swojim sydlišćam mjena ze stareje domizny dawaju. Ja trjebam jenož na našeho serbskeho Kiliana, spěwarja našich najrjeńšich serbskich kěrlušow, pokazać; hdyž wón ze swojimi Serbami wučěže, zo by domiznu swobody za swój serbski lud namakal a so potom w Texasu w Americy zasydli, wón swojemu nowemu sydlišću „Serbin“ narjekny, wo kotrymž mi jedyn Slepjan, kiž běše tam pobyl, powědaše, zo je tak wulki, kaž Trjebink pola Slepoho. — Hórnik we swojej historiji serbskeho naroda piše, zo so kolonistka z Flandriskeje w léće 1159 na plódnej runinje wot Bělska do Jutroboga zasydlihu, hdyž běše abt klóštra w Naumburgu „bjezbóžnych Słowjanow dla zasydlenja křesćijanow wotehnał“, a krajinje, dokelž běchu Flamojo, mjeno „Flaming“ dachu, kaž wona hišće džensa rěka a tež swoje nowe sydlišća z mjenami pomjenowachu, kajkež běchu we swojej domiznje měli: „Niemegk“ pomjenowany po Nimwegen, „Brück“ po Brügge, „Aken“ po Aachen, „Kemberg“ po Cambray. — A jako Württembergscy do Ruskeje, do Wukrajiny, wučahowachu, zo bychy so tam zasydlili a kraj wudobywali, woni tež swojim sydlišćam mjena dawachu, kotrež jich na staru domiznu dopominachu. — A podobne wašnje pola wšitkich kolonistow widžimy, hdyž hotowych sydlišćow njenamakachu. — Pola našich serbskich prjedownikow ani jene ani druhe njena-deńdžemy. Zestajeńka mjenow nam cyle jasnje dwoje pokaže: 1. zo woni njejsu do žanych hotowych sydlišćow začahnyli a žanych starych mjenow přewzali a 2. zo njejsu při pomjenowanju swoich nowych sydłow na prjedawšu staru domiznu spominali a po njej mjena dawali. — Hdy by so přěńše stało, njebychu mjena słowjanske byle, dokelž su po wudawanju němskich spisaćelow prjedy Serbow Burgundojo we Łužicy bydlili, a hdy by to druhe so stało, woni cyle wěsće njebychu tak swoje mjena po krajinje a wot krajiny, wot štomow a keřkow brali; přetož hdyž my mjena přepytujemy, spóznamy, zo su wone cyle přěnjotne abo originalne, na př. w Delnjeje Łužicy je wjele wjacych tonidłow, tohodla wjele wjacych mjenow, kiž na tajku krajinu pokazuja a dale wjacych mjenow po brězy, dokelž je to štom tamneje krajiny, w Hornjeje Łužicy pak wjacych mjenow po lipje, dokelž ta w bahniščach njerosće, a wšelake druhe na to pokazuju, zo mjena njejsu z cuzeho kraja sobupřinjesene, ale su na městnje a wot městna přiwzate a dawane, — to su słowa, kotrež je tón lud we swo-

jej řeči měl a kaž je wón kajkosé zemje, štomy, kerki, trawy, mochi, ptački a ryby woznamjenil — a to wšitko je ryzy serbske bylo. — Tak nam mjena dopokazuja, zo su Serbja přenjetni a wobstajni wobydlerjo našeje Łužicy.

Nětko je dalše prašenje, z wotkel su stari Serbja přišli. Na tole prašenje wěsteho wotmolwjenja nimamy. Drje dwaj raz so w zastarsku mjeno Serbow mjenuje, přeni raz pola romskeho spisačela Pliniususa w přnim lětstotku po Khrystusu a to mjez ludami, kotrež su při asowskim morju bydlili. Tam rěka: „A Cimmerico accolunt Maeotici, Vali, Serbi, Serrei, Scizi, Gnissi“ a druhi raz pola grekskeho geografa Ptolemäusa w druhim lětstotku po Khrystusu; won piše: *Μεταξὺ δὲ τῶν κεραινῶν ὄρεων καὶ τοῦ Παποταμοῦ Ὀρίνοι καὶ Ὀυάλοι καὶ Σέρβοι*. Ja sym tutej s omnjeńcy wzal z nastawka dra. N. Županića w „Etnolog, Glasnik etnografisk. Muzeja w Lubljani“, Lubljana 1933. Při tym pak zwěšćene njeje, hač su tući Serbja naši lužiscey Serbja. Přetož mi wěrje podobne njeje, zo je, kaž so w mjenowanym etnologu nahlad wupraji, šćěpk južnych Serbow w 6. lětstotku wučahnył, so při Solawje a Łobju zasydlil a tak mjeno Serbow na Łuženjow a Milčanow přenjesl. To by swój wliw na rěč měl. — Ja mam za to, zo je w zastarsku słowjanski a z nim naš serbski lud — a to by nam powěsć Pliniususa sobu zwěšćila — ze starym grekskim ludom we wuzkim zwisku byl. Na to pokazuja mjena, kotrež su sebi serbscy županojo přiswojili abo sebi dawali. Tute mjena su zwjetša po grekskim wašnju tworjene, na př. Wjaeslaw, to je tworjene po grekskim „Pericles“, t. j. wjacj slawy; serbske slovo „slawa“ je nastalo z grekskeho „Κλεος = Kleos abo Κλεως“. Zestojěnka pod A nam pokaže, kak wjele a kelko wšelakich mjenow je na tuto wašnje nastalo; hišće džensa su zbytki tajkich mjenow w našim kraju a mjez našim ludom žiwi, na př. Broniš, t. j. Bronislaw, Boriš, t. j. Borislaw, Budyeh, t. j. Budyślaw, Kótš, t. j. Choteslaw atd.

Dale pak tež wobdžělanje role a grat k tajkemu wobdžělanju na to pokazuje, zo su to, štož je založk kóždeje a wšitkeje kultury, naši prawótecoje wot starych Grjekow nawukli a přewzali. Slovo „worać“ je z grjekskeho „aroo“ = ἀρόω a slovo „radło“ je z grjekskeho ἀροτρον = arottron nastalo. A wšitke druge slova, kotrež so na rolu džělanje počahuja, su ryzy serbske kaž rola, wosrědk, włóža, zahon, sklad, bróna atd. — Wudawanje wšelakich němskich spisačelow, zo su stari Serbja hakle wot Němcow wobdžělanje role

nawukli a z tym započatk kultury dostali, je cyle wo-
wačne. Němske słowa na to pokazuja, zo su woni wot Ro-
mjanow rólnistwo přewzali, na př. „Acker“ je lać. „ager“
a po tym so wobdželanje role „ackern“ mjenuje. „Furche“
je lać. „porca“, „Egge“ je lać. „occa“, „Fohlen“ je lać.
„pullus“ atd. — W jenym su Němcy přez Serbow byli, zo
su woni wot Romjanow hnydom železny grat dostali, mjez
tym zo su Serbja wot Grjekow drjewjane radlo měli, a
tohodla su so woni z wjetša w nižinach a dolinach zasy-
dlili. hdžež běše lóžo, rolu wobdželać. To pak zaso na to
pokazuje, zo je so to pak w jara starym času stało, hdžež
hišće njejsu železnych radlow měli, pak zo su w tajkim
kraju bydli, hdžež njejsu železneho grata trjebali, ale je
drjewjany swoju přislušnosć dopjelnil; tajke kraje tež su,
na př. Wukrajina. — Zwada je wo słowo „pluh“. Tohodla
je so tež naš wótčine njebo Jakub-Njeswačidlski zawjesé
dał, zo je w zawodže swojeje revizije Lutheroweje biblije
pisał: „Zo je pluh němske słowo, cyle wěsće mjeńši džěl
Serbow hakle wě. Tak stare je w jich řeči to słowo, zo bu-
chu pluhej wósom serbscy mjenowanych džělbow z ča-
sami připožonych: kředžel, klak, křidlica, črjósło, radli-
ca, knježk; k tomu: woka a starčik.“ Snano by prawišo
było nawopak sudzić: Dokelž su wšitke džěle pluha serbske
słowa, tuž dyrbi „pluh“ sam tež serbske abo słowjan-
ske słowo być. Po Miklošiću je tuto słowo mjez wšitkimi
słowjanskimi ludami, tež najdalšimi, rozšěrjene a trje-
bane. A wón přispomni, zo je słowo njeznateho pokhada.
Němski wučene dr. Kleinpaul we swojej knižce „Cuze sło-
wa w němskim“ wšitke słowa, kotrež so ze zynkami „p,
pf, ph“ započinaju, tak tež słowo „pflug“, za cuze słowa
wukladuje, hdyž praji (str. 19): „Wie hätten ihm (dem
gemeinen Manne) die Priester, die Pfaffen, die Philoso-
phen nicht lateinisch vorkommen sollen? Er hatte ja gar
kein P und Pf und Ph im Anlaut.“

*

K tomu so prašenje přizamknje, hdy su naši stari
Serbja do Łužicy začahnyli. Němska wědomnosć powšit-
kownje na tym stejnišću stej. kaž hižo w spočatku spom-
nich, zo je so to w 5. abo 6. lětstotku stało a zo su jow
prjedy druhe ludy kaž Burgundojo abo illyriske splahi
swoje sydlo měli. Ze wšeho toho, štož sym prjedy wo
mjenach sydlišcow a zasydlenjow prajił, wěrje podobne
njeje, zo bych ludy z kulturu, to je z wobdželanjom role
a ze zasydlenjom dolhe časy swoje přebytki we Łužicy

měli; wono je móžno bylo, zo su Łužicu jako nomadiske, pastyrške ludy přeahali, na př. Swebojo, wo kotrychž dr. Muka piše, zo su so wokoło l. 150 do Khr. pola Barlina a Khoćebuza zasydlili, wokoło l. 100 do Khr. do Belgiskeje wučahnyli a buchu w l. 58 pola Belforta wot Caesara zbići, ale za dolhe časy jow pastwišćow za swoje stadla měli njejsu, wosebje hdyž sebi na naše holanske suche krajiny abo na bahnišća Delnjeje Łužicy pomyslimy. A hdyž nětko Serbske Nowiny (čo 201/35) pisachu, zo je so w Póznańskim wójewództwje a na połkupje Biskupinskeho jězora sydlišćo wukopalo, wo kotrymž wěcywustojni sudža, zo z doby 400 hač do 700 lět do Khrystusoweho naroda pokhadža a zo je slowjanskeho razu, dha móže so z wěstosću prajić, zo su w tym samym času tež Serbja we Łužicy bydli. Tohodla je to jara zwjeselace, zo tutón podawk za nahlady našeho njezapomniteho wótčinca, prof. dra. Muki swědci, kiž je stajnje za to wustupował, zo su Serbja Łužicu ze starodawnych časow wobsedźeli, a to hižo do Khrystusa, a zo su wšitke kulturne starožitnosće, kaž hrodzišća, popjelnicy a wšitko, štož so ze zastarskich časow w zemi khowa a namaka, zjewjenja a znamjenja stareje serbskeje kultury.

Přećiwo swojej woli abo bjez wotpohladanja a wědženja dyrbi spisaćel hižo naspomnjeneje knižki „Die Wenden“, k. prof. dr. Schmidt, to přidać, hdyž wón str. 12 piše: „Jara nadpadne wostanje, zo tuto wulke přesydlenje ludow w tehdy tola nic cyle wusnjenym laćanskim pisumowstwje žaneje jasneje a nadrobneje powěšće, haj samo žaneho skladnostneho naspomjenja njeje namakało. To je wěšće dopokaz za to, zo je začehnjenje Slowjanow do wšelakich šerimow krajiny, mjez Adriju a baltiskim morjom so wupinaceje, bjez swět jimacych a zatrašacych bitwow so stało, bóle přez překwapjenje a po něčim nazad sćišćenje drobneje germaniskeje woršty. Dóut tutych wot přenjeje slowjanskeje žolmy překhwatanych a nazad wučišćanych „germaniskich“ mjeńšinow dla njedostatka napisanych powěšćow drje so ženje wujasnić njebudže; wone drje su při skladnostnych wojowanjach podležale, zdžela w přewažacej kopicy cuzych zasydlenjow so zhubile.“

Naše rozestajenje njeh je nam dopokazało, zo romsey spisaćeljo njejsu spali, ale zo woni njejsu ničo pisać mohli, dokelž tajke wulke přesydlenje ludow so docyla njeje stało; wulke bėdženja a wojowanja w naspomnjenym času w našim kraju žane byle njejsu, to su jenož fantasije

knjeza spisaćela; tež čenke abo drobne „germaniske“ woršty njejsu nazad scišćane, přemóžene, zabite abo so ze serbskimi ludźimi změšale, dokelž tu docyła njejsu byle. Serbja su we Łužicy sedźeli, prjedy hač je romski lud knježstwo swěta na so wzał. Tohodla žana přičina njeje, myslie a wěrić, zo kraj, kotryž Caesar „Germanija“ mjenuje, je tajki, kotryž by byl wobydleny jenož wot ludow, kotrež so džensa „germaniske“ mjenuja; w tutym kraju su syly słowjanskich splahow tež za Cezarowy čas bydliše. —

My cyle wěšće wěmy po spušeliwych powěšćach starych spisaćelow, zo su němske splahi w času Caesara Nomadojo byli, t. r. wokołowahace pastyrške ludy, a ja sebi myslie njemóžu, zo by tajki lud mohl lětstotki dolho w našej holandskej krajinje, něhdže w Slepom abo Čělnom, přebywać. Wšitey bychy z hladom zahinyli. W Časopisu Mać. Serb. sym we swojim času wozjewil, kajka nuza je tam w mokrym léce 1772 byla, wo kotrejž je Njepila-Rowniskij cyle knihi napisał abo njech spomnju na to, kaž je nam džěćom njebo Mazulina z Běleje Wody powědała, kak zlě je tam ludžom před něhdže poldra sta lětami hišće bylo; žita k khlěbej narostlo njeje; to su dyrbjeli „kólej“ (kolodžij) mlěć a do khlěba pjec; khlěb je byl čorny kaž zemja. W tajkich khudobnych wobstejnosćach su ludžo w starych časach tam žiwi byli, a před tym w zastarsku ničó lěpje bylo njeje, skerje hubjeńšo, — a tola su tam wjele popjelnicow z předhistoriskho časa namakali; jedyn džěl hole je stajeny pod škit stata, zo so njebychu starožitnosće zhubile; ludžo ze Slepjanskeje wosady su mi powědali, zo je syn zarjadnika Mužakowskeho knježstwa, kiž běše zastojnik pola pruskeho póslanstwa w Londonje, před něhdže 80 lětami fóru (fóry?) popjelnicow mjez Brězowku a Kromolu w holi wuryć a do museja w Londonje přewjesć dał. — Z toho je widžeć, zo w tutej khudobnej krajinje, kotraž ludej njeje ani khlěba dać mohla, a hdžež so njeby žadyn pastyrški lud dzeržeć mohl, je jedyn lud sedzał wot najstaršich časow sem, kiž je so z bědu bil, rolu džělał a tak tež swoju kultura měl, wo kotrejž su te popjelnicy swědki. W tym nas postajenja wučenyh mylie njemóžeja, kiž Serbam ničó njepopřeja, ale wšitko cheedza „germaniskim“ prjedownikam připisać. — A tak tež njech je z tym, štož k. prof. dr. Schmidt jako poslednju khartu wuhraje, hdyž běše na njewěste wostajil, hač buchu „germaniske“ woršty pobite abo su so z cuzobnikami změšale, wón dale piše: „Bjez slěda so tola zhubile njejsu; „Ger-

manojo“ su znajmjeńša cuzym w kraju jako wjednicy služili a jim „germaniske“ mjena rěkow a horow přewostajili. Přetož tak njeluba tuta wěc slowjanskim chauvinistam a jich přewodnikam je, woprawdžitosć tola wostanje, zo njeje najwjacy mjenow za rěki a hory nowych čěskich, serbskich polobskich krainow slowjanskich, ale wone su „germaniske“. Jow dale ničo prajić njetrjebam hač jenož to: Štóž so za to zajimuje a chce so wo tym přeswědčić, tón njech sebi serbski zemjepisny słowničk wot našeho dra. Arnošta Muki do ruki wozmjé a tam budže zhonić, zo su mjena horow a rěkow w serbskim kraju serbske, a nie „germaniske“ abo tež keltiske, kaž sym to pola druhého wuložerja čital.

A kaž su mjena wšitkich wot Serbow založenych a wobydlenych sydlišćow, mjena horow a rěkow serbske, tak tež je mjeno cyłeje krajiny serbske a za myslaceho čłowjeka by to to najmjeńše bylo, štož by so zdzeržeć mělo a štož by na potomnikow přińć mohlo, mjenujey mjeno kraja, hdy by tón kraj prjedy přikhada Serbow wot druhich ludow wobydleny a wobdžělany był, ale tajke mjeno tu bylo njeje, tuž jo stari Serbja přewzać mohli njejsu, ale woni su nowu domiznu po tym pomjenowali, štož su tam namakali, mjenujey

Łužicu.

Łužica ma swoje mjeno wot kajkosće swojeje zemje; je kraj łuhow, lužow a bahnišćow; to je mjeno, kotrež so za našu džensnišu Łužicu tak prawje njehodži. Tohodla tež wona wot spočatka tak rěkała njeje, w zastarsku Serbja docyła zhromadneho mjena njemějachu, ale kaž z kharty, kotraž je Hórnikowej historii serbskeho naroda přidata, widziš, běše serbski kraj wot trochu splahow wobydleny, kotrež mějachu wšelake mjena, to běchu Serby, Milčenjo a Łuženjo (laćanski: Lugi abo Lugii). Kraj Serbow je so z přeněmćenjom jeho wobydlerjow zhubil, ale jeho mjeno je so na cyły lud wupřestrělo, zo hišće džensa serbski zynk klinči po serbskich honach; kraj Milčanow — Milska —, wot Muki swjata zemja našich prawótcow mjenowana, — je swoje mjeno wotpoložil a so pod knježstwom čěskich kralow mjeno „Łužica“ woblekl, hač runjež wjele łuhow nima a tohodla mjeno prawje njezasłuži, — dha je so tola z tym docpělo, zo ma serbska zemja jene mjeno, kotrež Delnju a Hornju Łužicu wopřija a wo kotrymž njemóže ničo prajić, zo tole mjeno njeje serbske mjeno.

Swój wotpočink na wuměnkcu sym z tym započal, zo sym so podał na studowanje swójbnych a wjesnych serbskich mjenow po spisach našeho njezapomniteho dra. Muki, a tole džělo je mje na tu mysl přinjesło, slědźić spytać, što móžeja nam serbske mjena a słowa, kotrež za nas su a wostanu documentum aere perennius wo šěrej zańdženosci našeho serbskeho luda powědać a k tomu pomhać, zo so tajke błudy, na kotrež sym při spočatku spomnil, a kotrež su mje k tutomu nastawkej „Serbja a Łužica“ pohnule, z wědomostneho a zjawneho swěta so zhubja.

Drježdžany, w hodowniku 1935.

M. Handrik.